

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Mediální obraz transformace systému péče o ohrožené děti

Bc. Michaela Lhotáková

Katedra pastorační a sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Petra Klvačová, Ph.D.

Studijní program: Teologie

Studijní obor: Křesťanská krizová a pastorační práce - Diakonika

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem **Mediální obraz transformace systému péče o ohrožené děti** napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 13. 6. 2018

Michaela Lhotáková

Bibliografická citace

Mediální obraz transformace systému péče o ohrožené děti [rukopis]:
Diplomová práce / Michaela Lhotáková, vedoucí práce: Mgr. Petra Klvačová, Ph.D.,
Praha, 2018, 86 s.

Anotace

Předložená diplomová práce s názvem **Mediální obraz transformace systému péče o ohrožené děti** má za cíl zjistit, jaký obraz utváří zkoumaný internetový deník Aktuálně.cz o transformaci péče o ohrožené děti v období roku 2012 – 2016.

Práce je rozdělena na dvě části. Kontextová část se zabývá teoretickými poznatky vztahující se k danému tématu na základě odborné literatury a jiných odborných zdrojů. Vzhledem k tématu se v této části objevují jednak poznatky vztahující se k sociální práci s rodinou: transformace systému péče o ohrožené děti, novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, vybraná témata související s transformací péče o ohrožené děti (systém náhradní výchovy a péče), dosavadní praxe orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případ odebraných dětí v Norsku, a poznatky o médiích: funkce médií, vliv médií na společnost a jedince, nastolování agendy – agenda setting, stereotypy a předsudky v médiích a vztah médií a sociální práce.

Výzkumná část je rozdělena na část metodologickou a analytickou. Ve své analýze vycházím z metody zakotvené teorie. Analýza podléhá textům týkající se transformace systému péče o ohrožené děti v internetovém deníku Aktuálně.cz v letech 2012 – 2016. Na základě analyzovaných textů interpretuji výsledky vztahující se k cíli diplomové práce.

Klíčová slova:

Transformace systému péče o ohrožené děti, mediální obraz, média, pěstounská péče, novela zákona, sociálně-právní ochrana dětí

Summary

Submitted thesis named Media picture of threaten children care system transformation aims to find out what media image is created by surveyed internet media Aktualne.cz about the transformation of threaten children care system in years 2012-2016.

This thesis is divided into two sections. Contextual part focuses on theoretical knowledge about the topic at hand based on professional literature and other professional sources. Due to the topic at hand, this section shows also knowledge regarding to social work with families, transformation of threaten children care system, amendment to law about socio-legal protection of children, selected topics corresponding with transformation of threaten children care (system of substitute upbringing and care), current practice of authorities in socio-legal children protection, cases of taken children in Norway and knowledge about media themselves: media function, impact of media both on individual and on society, setting the agenda, stereotypes and prejudices in media and relationship between media and social works.

Research part is divided to methodological and analytical part. In my analysis I used method of anchored theory. Analysis is subject to texts about transformation of threaten children care system in internet media Aktualne.cz in years 2012-2016. Based on analyzed text, results are interpreted regarding to the thesis goal.

Key words:

Threaten children care system transformation, media picture, media, foster care, amendment to act, socio-legal children protection.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce, Mgr. Petře Klvačové Ph.D., za společné konzultace, trpělivost, cenné připomínky a pomoc při procesu bádání a tvorbě celého textu. Dále chci poděkovat Mgr. Matějovi Blau za cenné rady při zpracování této práce a zbytku rodiny za jejich podporu, pomoc a povzbuzování.

Obsah

Úvod	8
Kontextová část	11
1 Systém péče o ohrožené děti.....	12
2 Transformace systému péče o ohrožené děti	18
2.1 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí.....	22
2.2 Vybraná témata související s transformací péče o ohrožené děti	24
2.2.1 Systém náhradní výchovy a péče	24
2.2.2 Ústavní výchova	24
2.2.3 Náhradní rodinná péče.....	25
2.2.4 Pěstounská péče.....	25
2.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu	27
3 Dosavadní praxe OSPOD.....	30
4 Případ odebraných dětí v Norsku	34
5 Masová média.....	36
5.1 Základní charakteristika	36
5.2 Funkce médií	36
5.3 Vliv médií na společnost a jedince.....	37
5.4 Nastolování agendy – Agenda setting.....	38
5.5 Stereotypy a předsudky v médiích	39
5.6 Média a sociální práce.....	41
Výzkumná část	45
6 Metodologická část	45
6.1 Téma výzkumu.....	45
6.2 Cíl výzkumu	45
6.3 Výzkumné otázky.....	46
6.4 Výzkumný soubor	48
6.4.1 Volba internetového deníku	48
6.4.2 Výběr časového období	49
6.4.3 Výběr článků.....	50
6.4.4 Charakteristika článků	50
6.5 Metoda výzkumu.....	56
6.5.1 Zakotvená teorie	57
8 Analytická část	58
8.1 Analýza	58

8.1.1 Ohrožené děti.....	60
8.1.2 Pěstounská péče.....	60
8.1.3 Systém péče o ohrožené děti	65
8.1.4 Kauza v Norsku	68
8.1.5 Hlasy jednotlivých aktérů	71
9 Diskuze.....	75
10 Závěr	78
11 Použité zkratky.....	79
12 Použitá literatura a zdroje	80

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem hledala téma, které mi bude blízké a zároveň mi umožní získat nové poznatky a zkušenosti. Na takové téma jsem začala přicházet během studia při výběrovém předmětu, kam jsem se přihlásila. Kurz se zabýval mediálním obrazem a obsahoval dva bloky. První blok byl věnován mediálnímu obrazu uprchlíků a následně mediálnímu obrazu inkluzivního vzdělávání. První zkušenosti s analýzou textů a vůbec hlubší nahlédnutí do médií mne velmi nadchlo. Na základě této zkušenosti jsem se rozhodla v této oblasti pokračovat i v diplomové práci a po dlouhé cestě jsem se zaměřila na mediální obraz transformace systému péče o ohrožené děti. Jako absolvent sociální práce se aktivně zajímám o tuto oblast a vždy jsem tíhla k sociální práci s rodinou.

Během studia jsem se zúčastnila několika odborných praxí na orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kde jsem měla možnost nahlédnout na tuto práci jinak než prostřednictvím literatury či legislativy. Během stáží jsem si uvědomila náročnost této práce. Jelikož jsem měla možnost navštívit více pracovišť, poznala jsem také několik sociálních pracovníků. Musím podotknout, že jejich přístup k práci byl v mnohých případech odlišný a já si začala uvědomovat, proč je orgán sociálně-právní ochrany dětí tak problematicky chápán. Tím mám na mysli především předsudky mířící na pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Práce sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí je prací mezioborovou. K pomoci a k podpoře rodiny se zapojují všechny zainteresované strany, jsou to například neziskové organizace, sociální služby, ale také lékaři, učitelé a i veřejnost. Zkrátka všichni, kdo se mohou na pomoci a podpoře rodiny podílet. Z jaké důvodu na toto poukazují? V momentě kdy jsem začala orgán sociálně-právní ochrany dětí takto vnímat, začala jsem se zajímat i o služby určené rodinám s dětmi. To, že takové podpora a pomoc rodinám v nepříznivých situacích existuje je jedna věc, ale druhou věcí je, jak lidé vnímají tyto služby a zda vůbec mají možnost se k těmto službám dostat. S tím souvisí, že zapojení rodiny do řešení vlastní situace je to nejdůležitější a mělo by se pomáhat rodiny k tomuto přístupu vézt. Jednou z možností, je právě první krok a to nalezení vhodné pomoci. Proto považuji za důležité informovat veřejnost o tom, kam se mají v případě takových situací obracet.

Jednou z možností, jak se široká veřejnost k informacím dostává, je skrze média.

Média nás doprovázejí životem a mnohdy nás seznamují s událostmi jako první. Má zvědavost a zájem o sociální práci s rodinou a média, mne dovedla k tématu této diplomové práce. Práce je postavena na teoretických a praktických poznatcích. Obě části se prolínaly po celou dobu mého psaní. V počátcích práce jsem se ubírala po zkoumání sociální práce s rodinou obecně. Analytická část se prolínala se studiem literatury a tím se prohlubovaly i mé znalosti, které mi pomohly blíže specifikovat mé téma. Od širokého tématu jsem se pomocí odborných zdrojů i vyhledávání článků dostala ke konkrétnímu tématu, k transformaci systému péče o ohrožené děti.

Cílem práce je analýza mediálního obrazu transformace systému péče o ohrožené děti v internetovém deníku Aktuálně.cz. Výzkumné období pokrývá rozpětí let 2012 - 2016.

Dlouhou dobu systém péče o ohrožené děti nedoprovázely zásadní změny. Za základní milník v procesu transformace lze považovat právě rok 2012. V roce 2012 vláda schválila *Národní strategii ochrany práv dětí a Akční plán* k jejímu naplnění. Za zásadní změnu lze také považovat změnu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která přišla v platnost 1. 1. 2013. Novela zdůraznila právo dítěte vyrůstat v rodinném prostředí, vnesla nové nástroje sociální práce a změny k lepšímu, přinesla rovněž v systému náhradní rodinné péče. Za ústřední motiv lze považovat úsilí o podporu rodiny v tom, aby se mohla o své děti postarat sama.

Tato práce stojí na pomezí dvou věd. Jednak mapuje proces transformace a změny v systému péče o ohrožené děti a zároveň zjišťuje, jak se o této transformaci píše na internetovém deníku Aktuálně.cz.

Diplomovou práci jsem rozdělila na dvě části: na kontextovou část a výzkumnou část. Kontextová část¹ vysvětluje pojmy a koncepty vztahující se k tématu práce, které považuji za nezbytné pro porozumění zkoumaného tématu. V této části se věnuji historii systému péče o ohrožené děti, seznamuji čtenáře s důležitými pojmy, které se objevují v této práci. Dále se věnuji seznámení s transformací systému péče o ohrožené děti a zmiňuji její cíle a aktivity, kterými se transformace ubírá. V souvislosti s transformací systému péče o ohrožené děti zmiňuji novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která přináší zásadní změny v péči o ohrožené děti. V kontextu k výzkumné části uvádím vybraná témata související s transformací péče o ohrožené děti. Zde popisují

---

¹ Vzhledem k tomu, že se nejedná o detailní rešerši dostupné literatury, nýbrž o vybraná témata v kontextu výzkumné části, dovolila jsem si tuto část pojmenovat jako kontextovou.

system náhradní rodinné péče. Další kapitola je věnovaná dosavadní praxi OSPOD, neboť považuji za důležité poukázat na práci sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V následující kapitole se zabývám případem odebraných dětí v Norsku. V poslední kapitole kontextové části uvádím informace k médiím.

Ve výzkumné části se věnuji metodologii práce a analýze článků publikovaných na internetovém deníku Aktuálně.cz. V jednotlivých podkapitolách interpretují dílčí závěry.

Kontextová část

V kontextové části se věnuji teoretickým poznatkům zkoumaného tématu. Kontextová část vysvětluje pojmy a koncepty vztahující se k tématu práce. Tuto část práce považuji za nezbytnou pro porozumění tématu. Ráda bych zdůraznila, že v této části práce nejde o detailní rešerši, ale vysvětluji zde pouze ty pojmy, které souvisí s výzkumnou částí.

Transformace systému péče o ohrožené děti je dalším mezníkem ve vývoji péče o ohrožené děti. Proto považuji za důležité stručně nastínit její historii, která nás doprovází již téměř sto padesát let.

Dále blíže popisuji transformaci péče o ohrožené děti, která je hlavním tématem diplomové práce. Kontextová část navazuje na výzkumnou část, která se zabývá mediálním obrazem této problematiky. Jednotlivé kapitoly jsou zaměřeny na zásadní informace zkoumaného tématu, které souvisí s tématy objevující se v analyzovaných textech. Zároveň mi tyto informace umožnily zjistit, co v analyzovaných textech chybělo. Některá témata v článcích úplně chyběla, například „optimalizace činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí“, jiná naopak byla v popředí, například „podpora náhradní rodinné péče“, kterým se se blíže věnuji.

1 Systém péče o ohrožené děti

Jak uvádí Oldřich Matoušek a Hana Pazlarová, definice ohroženého dítěte vyplývá přímo ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí (dále také SPOD), který je pro tuto cílovou skupinu zároveň klíčovou právní normou v České republice. Jedná se o zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. SPOD je soubor činností upravených zákony směřující k zajištění práva dětí na příznivý vývoj, výchovu a ochranu zájmů (Matoušek & Pazlarová, 2016).

Ohrožené děti jsou v popředí zájmu SPOD. Jde o nezletilé děti:

- a) Jejichž rodiče zemřeli, nebo neplní své povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, protože nechtějí, nebo nemohou;*
- b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby, ale ta neplní povinnosti, které jí ze svěřeni dítěte do její výchovy vyplývají;*
- c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život – tzn., že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;*
- d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za jejich výchovu;*
- e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;*
- f) které jsou na základě žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;*
- g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;*
- h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.*

Tímto způsobem definuje výčet skutečností ohrožených dětí klíčová právní norma, upravující SPOD (Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

Definicí ohroženého dítěte se zabývají i jednotliví odborníci. Například Oldřich Matoušek shrnuje zákonnou definici a uvádí, že za ohrožené dítě můžeme považovat dítě, jež se vyskytuje v obtížené situaci. Ze zkušeností z praxe dále zmiňuje, že v České republice jde nejčastěji o dítě vystavené nevhodnému zacházení, dítě vyrůstající v rizikovém či deprimujícím prostředí a dítě s poruchami chování (Matoušek in Matoušek & Pazlarová, 2016).

„Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, které jsou výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny. V této kategorii mají specifickou pozici zejména zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc“ (Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2011).

Věra Novotná uvádí důležitou poznámku, rovněž vycházející ze zákona, že orgány, které vykonávají SPOD, by se měly snažit především preventivně působit na rodinné vztahy. Zákon jim však umožňuje užití i direktivnějších opatření, jež jsou používány vzhledem k intenzitě ohrožení dítěte, k čemuž SPOD využívá soubor různých opatření a nástrojů, které je třeba použít včas, vhodně a účelně s vědomím, že základním principem při poskytování SPOD je nejlepší zájem a blaho dítěte (Novotná in Novotná & Fejt, 2009).

System péče o ohrožené děti má za sebou dlouhou cestu. Podle Věry Novotné lze mluvit o téměř sto padesát let dlouhé cesty. Není proto snadné srovnávat současnou moderní úpravu SPOD s počátky zákonných úprav, ale považují za důležité se u historie zastavit a podívat se jakým směrem vývoj pokračuje (Novotná in Novotná & Fejt, 2009).

Péče o ohrožené děti² v našem prostředí prošla rozmanitým vývojem a její kořeny sahají až do druhé poloviny 16. století. Jedním z nejstarších špitálů byl Vlašský špitál, který byl založen v roce 1575 a poskytoval ochranu sirotkům a dětem z chudých rodin. Důležitým mezníkem bylo vydání říšského domovského zákona č. 105, díky kterému byl v roce 1862 položen institucionální základ péče o ohrožené děti. V roce 1868

---

² Dříve se nemluvalo o ohrožených dětech, ale využívaly se pojmy: opuštěné děti, osiřelé děti, nežádoucí děti. I přestože v odborné literatuře jsou v kontextu historie využívány vždy zastaralé výrazy, budu v této práci používat pouze novou terminologii.

byl vydán chudinský zákon, který měl za úkol zajistit veřejnou pomoc a péči potřebným bez ohledu na věk. Tento vývoj byl pro svou dobu považován za velmi úspěšný (Bubleová & kol., 2011).

V souladu s opatřeními tohoto zákona byla dětem poskytována náhradní péče v rámci ústavů, resp. sirotčinců, dětských domovů, azylových domů či útulků, alternativně žily děti i v pěstounské péči (Novotná & kol., 2002).

V té době byla pěstounská péče realizovaná prostřednictvím tzv. chudinské péče, která poskytovala náhradu za chybějící péči vlastní rodiny. A to formou ústavní péče nebo pěstounské péče. Děti byly často pěstouny využívány jako levná pracovní síla.³ Jak uvádí prof. Cyril Stejskal, výběr pěstounů měl zcela odlišná kritéria. Nedostatek prostředků k financování pěstounské péče způsobilo, že pěstouni nebyli vybíráni dle kvality, ale dle „lacinosti“. Dítě bylo přiděleno tomu pěstounovi, kterému stačil nejnižší příspěvek, tedy těm nejchudším. Tento způsob, kdy si dítě muselo odpracovat svůj denní chleba, si lze v dnešní době jen těžko představit (Musil, 2005).

To, co by se v dnešní době dalo nazvat pěstounskou péčí, umožňoval vládní dekret z roku 1788. V tomto roce byly formulovány zásady pro pěstouny. Pěstouni začali být více kontrolováni a museli dodávat potvrzení o své způsobilosti. Do 6. roku dítěte ho museli vrátit do nalezince⁴, nebo si ho směli nechat ve své péči, ovšem bez nároku na finanční příspěvek. Situace v zařízení byla velmi špatná. Úmrtnost dětí v nalezincích se pohybovala okolo 60%. Tato situace se změnila až po roce 1850. Větší důraz na hygienické zásady měl za následek snížení epidemií a úmrtnosti. Již v té době se lékařští odborníci začali zabývat následky ústavní péče na vývoj dítěte. I přesto všechno je nutné zmínit, že již od doby chudinské péče byla snaha o preferování náhradní rodinné péče. Péče ústavní byla převážně poskytována jako přechodná forma péče (Matějček, 1981).

Československá republika po roce 1918 rozvíjela síť státních zařízení a rozšiřovala spolupráci s neziskovými sdruženími zajišťující péči o ohrožené děti. Postupně se zlepšovalo hmotné zajištění dětí bez domova, ale i kontrola ústavní péče. Poměrně roztráštěný systém péče o osiřelé a opuštěné děti se postupně sjednocoval. V

---

³ V této práci se zabývám pouze Českou republiku, je ale třeba si uvědomit, že úskalí ve vývoji péče o ohrožené země doprovázelo i jiné státy.

⁴ Nejobecnější definici podává Ottův slovník naučný. Nalezinec popisuje jako ústav, ve kterém opuštěné děti nacházejí útulek. Tyto ústavy se lišily způsobem přijímání dětí, od odkládání u dveří přes nádoby v kostele až po otáčedla (tzv. torna), které se stala nesporně inspirací při zřizování baby boxů (Smolíková, 2014).

roce 1921 vydalo ministerstvo sociální péče jednotně stanoveny pravidla týkající se péče o mládež. Pravidla upravovala dřívější rakouský systém, v němž existovala Česká zemská komise pro péči o mládež a jednotlivé okresní komise. Česká zemská komise byla přejmenována na Zemské ústředí péče o mládež a to sdružovalo a koordinovalo tzv. Okresní péče o mládež. (Haberlová, Bubleová, 1992). V roce 1931 spravovaly okresy 24 sirotčinců a stát zřizoval 60 dětských domovů. Dětské domovy v té době poskytovaly spíše krátkodobé pobyty. Počet dětí v těchto institucích nepřesahoval počet dvaceti (Gabriel & Novák, 2008).

System náhradní rodinné péče v období první republiky nabízel několik alternativ pro ohrožené děti. Kromě zmiňované pěstounské péče začaly vznikat tzv. Pěstounské kolonie. Kolonie rodinného typu vznikaly v několika sousedních obcích. Na tyto kolonie v dnešní době navazují SOS vesničky, i když samozřejmě s odlišným modelem. V roce 1937 bylo na našem území aktivních 24 rodinných kolonií, které se významně podílely na péči o ohrožené děti (Gabriel & Novák, 2008).

Další vývoj ochrany dětí byl poznamenán změnou politických a společenských poměrů po ukončení druhé světové války. Zejména po roce 1948 se péče o ohrožené děti radikálně změnila. Vize na pokračování vývoje propracovaného systému se zhroutil. Pěstounská péče byla zrušena a přes 5000 dětí se ocitlo bez domova. Z podpory rodinné péče se dostalo k větší podpoře ústavní péče. Stát budoval velké ústavy, které byly umístěny mimo civilizaci. S likvidací systému došlo i ke zrušení všech forem pěstounské péče. Kolektivní výchova byla upřednostněna na úkor rodinné výchovy a péče. Začal se zastávat názor, že právě v ústavní péči se dítěti dostane dobré a správné výchovy (Bubleová & kol., 2011).

Tento podstatný zásah do ochrany dětí přinesl zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže. Zákon vycházel z mylných představ, že současně se změnou politických, sociálních a hospodářských poměrů v naší zemi, zároveň odpadnou všechny příčiny, pro které je nutné poskytovat podporu dětem v ohrožení. Byl postaven na tom, že všichni občané budou plnit své poslání jako odpovědní rodiče svých dětí (Novotná & kol., 2002).

Sociálně-právní ochranu dětí zákon definoval jako výkon hromadného poručenství a opatrovnictví, dále jako zvláštní ochranu dětí, které nejsou v péči svých rodičů a jako činnost poradní a pomocnou s tím, že stát přispívá na úhradu osobních

věcí, které tyto děti potřebují. Přinesl ale i další změny týkající se náhradní péče o děti. Za zmínku stojí § 9 zákona o sociálně-právní ochraně mládeže: „*Je-li třeba dítě svěřit do péče nahrazující péči rodičů, bude umístěno zásadně do péče kolektivní, jinak lze dítě umístit jen v rodině, která skýtá záruku, že dítě bude vychovááno v lásce k lidově demokratickému státu a která je schopna mu poskytnout prostředí příznivé po všech stránkách pro jeho rozvoj, a to zpravidla u toho, kdo dítě osvojí*“ (Novotná, 2016).

V 60. letech se začala na dosavadní systém objevovat kritika z řad pediatriů, psychologů a výzkumných pracovníků⁵. Již v té době začaly být publikovány výzkumy zabývající se negativními dopady výchovy dětí v ústavních zařízeních na jejich další vývoj. Následně se přistoupilo k hledání alternativ v ústavní péči, v podobě SOS dětských vesniček. Za završení vývoje v té době lze považovat současnou koncepci péče o ohrožené děti vychovávané mimo rodinu. Zásady vytyčil zákon o rodině (1963) a zákon o pěstounské péči (1973) (Bubleová & kol., 2011).

Postupně začaly přicházet do českého systému nové nástroje pomoci ohroženému dítěti, které spočívaly zejména v podpoře rodiny a záchrany přirozeného rodinného prostředí. K těmto krokům pomohli pověřené osoby k výkonu sociálně právní ochrany dětí (1999) a následně i dostupné sociální služby (2006) (Rychlík, 2015).

Přesto se toho v České republice v péči o ohrožené děti dlouhou dobu moc neměnilo. V roce 2012 bylo provedeno srovnání počtu dětí v ústavní péči v Evropě, které ukázalo, že se Česká republika objevuje na prvních příčkách vysokého počtu dětí v ústavní péči. (Závěrečná zpráva programu Daphne č. 2002/017CM, School of Psychology). Podle údajů organizace Eurochild je ve státech Evropské unie cca 140 000 dětí umístěno v institucionální výchově. Česká republika se na tomto počtu podílí téměř osmi procenty. Nutno podotknout, že její podíl na počtu obyvatel EU činí pouze dvě procenta (Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2012).

Potřeba zabezpečit dítěti zvláštní péči byla zakotvena již v Ženevské deklaraci práv dítěte (1924), Všeobecné deklaraci lidských práv (1948), Deklaraci práv dítěte (1959), Mezinárodním paktu o občasných a politických právech (1966) a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966). Úmluva o právech dítěte (1989) vstoupila v České republice v platnost 6. února 1991. Pro proces

---

⁵ Je třeba připomenout ty, kteří se podíleli na nové nazírání na problematiku a dopady ústavní péče. Těmi jsou dr. Zdeněk Matějček, dr. Josef Langmaier, dr. Antonín Mores, dr. Věra Poláčková, dr. Jiří Dunovský a další, jejichž zásluhou tisíce dětí našly v náhradní rodinné péči svůj domov (Novotná, 2016).

transformace jsou významné především její články 9⁶, 18⁷, 20⁸ a 25⁹ (Vávrová & Kroutilová & Nováková, 2015).

---

⁶Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

⁷Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb pro děti.

⁸Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.

⁹Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte, které bylo svěřeno příslušnými orgány do péče, ochrany nebo léčení tělesného či duševního zdraví náhradnímu zařízení, na pravidelné hodnocení zacházení s dítětem a všech dalších okolností spojených s jeho umístěním.

2 Transformace systému péče o ohrožené děti

Pro účely této práce budu využívat pojem transformace jako souhrn procesů změny v oblasti řízení, financování, vzdělávání, místa a formy poskytování péče o ohrožené děti.

Česká republika patří mezi země, kde se podle Výboru pro práva Rady vlády České republiky dlouhodobě nedaří zefektivnit¹⁰ a sjednotit péči o ohrožené děti¹¹. Často je kritizovaná z důvodu toho, že nedochází ke změnám ve smyslu deinstitucionalizace. Za jeden z vážných faktorů je považován vysoký počet umístěných dětí v ústavní péči, jež souvisí s nedostupností ostatních služeb. Dále se velmi často diskutuje o roztržitém resortů, pod které péče o ohrožené děti spadá. Komplikované řídicí struktury znemožňují sledování efektivity a to i v oblasti financí. Na nežádoucí situaci již několikrát v minulosti upozorňoval Výbor pro práva Rady vlády ČR (Výbor pro práva dítěte Rady vlády ČR, 1/2016).¹²

Na základě těchto podnětů došlo ke snaze o rozsáhlou reformu systému o ohrožené děti. V roce 2009 schválila vláda České republiky *Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti*. Tento dokument upozorňoval především na horizontální a vertikální roztržitém¹³, naplňování potřeb dítěte, financování, lidské zdroje a cílový stav po transformaci. Jednalo se o první mezirezortní vyjádření vůle ke spolupráci na změně (Tisková zpráva, 2009).

Materiál navázal na *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti*, který byl předkládán na období 2009 – 2011. Mezi specifikované cíle patřilo: zvýšení kvality práce a dostupnosti služeb pro ohrožené děti a rodiny, sjednocení postupů pracovníků, snížení počtu dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče a podpora rozvoje osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností (Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o

---

¹⁰ Zefektivnit – ve smyslu financování.

¹¹ Sjednotit péči – v současné době spadá péče o ohrožené děti do několika resortů.

¹² Usnesení: Výbor pro práva dítěte Rady vlády České republiky pro lidská práva ze dne 27. 4. 2015, ve věci sjednocení služeb pro ohrožené děti a ve věci úpravy podmínek pro poskytování pobytových služeb těmto dětem, zejména služeb rané péče v kolektivní formě.

¹³ V současné době služby spadají pod tři různé resorty – Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo zdravotnictví. Tím jsou dána i různá pravidla řízení, financování, různá míra a pravidla kontroly kvality i různý přístup k právům a potřebám dítěte. Potřeby dítěte jsou přitom velice komplexní a roztržitý systém není schopný na ně adekvátně reagovat ve všech jejich aspektech. Sledování úspěšnosti snah o co nejlepší péči pro ohrožené děti, včetně sledování výkonů a efektivity využívání finančních prostředků, je tak prakticky nemožné, stejně jako efektivní dosahování cílů této péče (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2015).

ohrožené děti na období 2009 až 2011).

Podle Michaely Marksové (ministřiny práce a sociálních věcí 2014 – 2017) došlo k těmto krokům právě na základě opakovaného upozornění Výboru pro práva dítěte. Do této doby provázely systém péče o ohrožené děti podle ministřiny jen dílčí změny. Marksová i přes již probíhající snahu o změnu probíhající od roku 2009 považuje zásadní milník procesu transformace péče o ohrožené děti až začátek roku 2012, kdy došlo ke schválení *Národní strategie ochrany práv dětí a Akčního plánu k jejímu naplnění* (Marksová, 2/ 2015).

Akční plán byl naplánován na období 2012 – 2015. Na základě toho ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) zrealizovalo projekt *Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny*, jež se stal jedním z nástrojů pro implementaci *Národní strategie ochrany práv dětí* a novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Realizátor (MPSV) zadalo zpracování komplexní analýzy systému o ohrožené děti včetně analýzy pro stávající síť služeb pro ohrožené děti a rodiny: sociodemografická analýza, analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi a analýza systému náhradní rodinné péče (Macela, 2/2015).

Národní strategie ochrany práv dětí nesoucí název *Právo na dětství* obsahuje vymezení základních principů a cílů, které mají jeden společný cíl a to vytvoření funkčního systému zajišťující důslednou ochranu všech práv dětí a naplňování jejich potřeb (*Národní strategie ochrany práv dětí*, 2012).

Tabulka 1 shrnuje důležité informace, které upřesňují, jakým směrem se snaha o transformaci péče o ohrožené děti ve zkoumaném období ubírala. Pro účely této práce je tabulka 1 důležitá především proto, aby si měl čtenář představit, na co se *Národní strategie ochrany práv dětí* zaměřila a jaké cíle byly vytyčeny.

Tabulka 1. Národní strategie ochrany práv dětí – principy a cíle (Národní strategie ochrany práv dětí, 2012).

Základní principy	Dílčí cíle
Plné zaměření na dítě	Zjišťování potřeb dítěte
Respektování potřeb a vývoje dítěte	Zjišťování všeobecného povědomí o otázce práv dětí u dospělých
Sledování dlouhodobého zájmu dítěte, podporování jeho jedinečnosti a vývoje	Vytváření příležitostí pro děti a mladé lidi účastnit se rozhodování o záležitostech, které se jich týkají a které je ovlivňují
Umožnění rovných příležitostí pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví, schopnosti, rasu, etnikum, zdravotní postižení, okolnosti, věk	Vyrovňování příležitostí pro děti se zdravotním postižením
Zahrnování dětí a rodiny, i celého jejich sociálního okolí do řešení situace	Podpora pozitivního rodičovství
Stavění na silných stránkách dětí a rodin a identifikování problémových míst	Podpora pozitivního rodičovství
Fungování integrovaně ve spolupráci všech zúčastněných subjektů	Prevence chudoby
Poskytování a revidování opatření a poskytované	Podpora náhradní rodinné péče
Založení na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazech	Rozvinutí alternativ péče a ohrožené děti a deinstitucionalizace péče
	Procesy ochrany a podpory prosperity dětí
	Sjednocení systému péče o ohrožené děti
	Transparentní financování systému
	Sběr dat a jednotný informační systém
	Kvalita práce, standarty, vzdělávání

Jak zmiňuji výše, druhým důležitým dokumentem, který měl za úkol doprovázet transformaci péče o ohrožené děti je *Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí*. V souvislosti s výzkumnou částí této práce, považuji za relevantní níže zmíněné cíle a důležité kroky, které vychází z *Akčního plánu k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015*.

Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí stanovuje úkoly na období 2012 – 2015. Na základě cílů, vycházejících z dokumentu *Národní strategie ochrany práv dětí*, definuje aktivity. Vypracovaný dokument a aktivity vedoucí k naplnění cílů jsou velmi rozsáhlé a já uvádím pouze ty, které úzce souvisí s výzkumnou částí této práce. Vybrané aktivity patří mezi témata, která se v analyzovaných článcích objevují.

Na základě tabulky 2 můžeme vyčíst, jak se témata související s transformací systému péče o ohrožené děti objevují ve zkoumaném internetovém deníku Aktuálně.cz.

Tabulka 2. Vybrané aktivity k naplnění dílčích cílů – Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí 2012 – 2015 (Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí, 2012).

Cíl	Aktivita
Podpora náhradní rodinné péče	Rozvoj a profesionalizace pěstounské péče
Rozvinutí alternativ péče o ohrožené děti a deinstitucionalizace péče	Legislativní ukotvení věkové hranice, pod níž nelze děti umisťovat do ústavní péče
Sjednocení systému	Legislativní úpravy vedoucí ke sjednocení systému
Transparentní financování systému	Návrh optimalizace financování systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti

Za zmínku dále stojí významný projekt v rámci transformace, kterým je *Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti*. Hlavním cílem projektu byla komplexní systémová změna zajišťování péče o ohrožené rodiny s dětmi. Projekt se specializoval na ohrožení sociálním vyloučením nebo na děti, na které se

zaměřuje sociálně-právní ochrana. Tento projekt byl realizován na území celé ČR bez území hl. města Prahy. Vybraná systémová opatření byla v rámci aktivit projektu zároveň pilotně ověřována na regionální úrovni v pěti krajích ČR: Karlovarském, Královéhradeckém, Olomouckém, Pardubickém a Zlínském. Poznatky z pilotního ověřování jsou předávány formou vzdělávání do dalších krajů (Právo na dětství, 2015).

I přestože se zaměřuji pouze na internetový deník Aktuálně.cz, nahlédla jsem i do ostatních internetových deníků. Kvůli omezenému rozsahu práce jsem však tyto články detailně neanalyzovala. Za zajímavé považuji to, že regionální deníky se k transformaci vyjadřovaly poměrně intenzivněji oproti deníku Aktuálně.cz. Většina článků týkající se transformace byla publikovaná v Pardubickém deníku, tedy v kraji, kde probíhalo pilotní ověřování nástrojů.

Zmíněné informace považuji za zásadní pro pochopení samotné transformace péče o ohrožené děti. V této kapitole je především důležité nahlédnout na probíhající změny a jednotlivé cíle a aktivity, které jsou v aplikaci změn velmi důležité. Tyto informace mi umožnily porozumění tématu a lepší orientaci v analyzovaných člancích.

2.1 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

V předchozí kapitole jsem nastínila aktuální témata v oblasti péče o ohrožené děti, které jsou zahrnuty v procesu probíhajících či plánovaných změn. Pokud se soustředíme na systém péče o ohrožené děti, je zcela nezbytné nahlédnout také na orgán sociálně-právní ochrany dětí. Ve vztahu k tématu je významná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která přináší zásadní změny v péči o ohrožené děti.

Jak definuje například Věra Novotná a Vladimír Fejt, orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále také OSPOD) je státní orgán, který je od roku 2003 součástí obecního úřadu s rozšířenou působností a zabezpečuje sociálně-právní ochranu dětí (z. 359/1999). Sociální pracovníci zastupují děti ve funkci opatrovníka při soudních jednáních o úpravě poměrů dítěte, při rozhodování o návrhu na náhradní rodinnou péči a v dalších případech týkajících se práv zájmu nezletilého dítěte (Novotná & Fejt, 2009).

V důvodové zprávě k novele zákona o sociálně-právní ochraně z roku 2012, zmiňují příslušné orgány sociálně- právní ochrany dětí:

„Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou dle současné právní úpravy krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a

sociální věci a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Hlavní těžiště práce spočívá na orgánech sociálně-právní ochrany na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností“ (Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2012).

Jak uvádí například Oldřich Matoušek a Hana Pazlarová, rodina se do kontaktu s OSPOD dostává třemi způsoby, které potom mohou odrážet vzájemnou spolupráci. Prvním způsobem je, že pomoc vyhledává rodina. V druhém případě na situaci rodiny upozorní třetí subjekt.¹⁴ Poslední třetí možností je, že rodinu kontaktuje OSPOD (Matoušek & Pazlarová, 2016).

OSPOD se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V souvislosti s tématem a zkoumaném období je velmi důležitá novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí¹⁵(dále také ZSPOD), která vstoupila v platnost 1. 1. 2013 a zavedla do systému péče o ohrožené děti celou řadu změn, které zasahují do celého systému. Mezi zásadní změny, které novela ZSPOD přinesla, patří vymezení povinností pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Mezi povinnosti, jež mají využívat při péči o ohrožené děti, jsou moderní metody sociální práce. Sociální pracovníci OSPOD jsou v souladu s novelou ZSPOD povinni vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny a na základě tohoto vyhodnocení vytvářet a pravidelně aktualizovat individuální plán ochrany dítěte. Pro efektivnější řešení konkrétních případů ohrožených dětí mají za úkol pořádat případové konference. Cílem sociálně-právní ochrany dětí (dále také SPOD) je též sanace rodiny¹⁶ (MPSV, 2013).

Novela zákona reaguje na závěry výzkumů a analýz v oblasti péče o ohrožené děti. Poznatky vedoucí ke změnám byly čerpány z domácí i zahraniční praxe. V důvodové zprávě, která navazuje na návrh této novely je zmiňováno z výzkumů např. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* (Ministerstvo vnitra, 2007), *Analýza legislativy, řízení a financování systému péče o ohrožené děti* (Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i, 2007) nebo *Analýzu současného systému stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně – právní ochrany dětí a stanovení optimálních podmínek výkonu*

---

¹⁴ Nejčastěji se na OSPOD obrací školy, zdravotnická zařízení a to v případě podezření na špatnou péči (Matoušek, Pazlarová, 2016).

¹⁵ Novela ZSPOD prošla dvakrát mezirezortním připomínkovým řízením a byla provedena vyhláškou č. 401/2012 Sb., kterou mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony. Novela ZSPOD byla definitivně schválena 7. listopadu 2012, s účinností 1. ledna 2013 (MPSV, 2013).

¹⁶ Sanace rodiny byla v českém prostředí sociální práce definovaná Oldřichem Matouškem (2003). Základním principem sanaci rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině (Bechyňová, 2011).

sociálně-právní ochrany dětí ve vazbě na počet klientů (HR 170/08, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i, 2009) (Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2012).

Ze zahraniční praxe se čeští zákonodárci inspirovali slovenskými zákony č. 35/2005 Z. z. o rodině a č. 305/2005 Z. z. o sociálně-právní ochraně dětí a sociální kuratele. Dále německým spolkovým zákonem o ochraně dětí a mládeže (Jugendschutzgesetz, JuSchg), rakouským zákonem o ochraně mládeže (Jugendwohlfahrtsgesetz, JWG) či polským zákonem o podpoře rodiny a náhradní péči z 11. června 2011 (Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2012).

V souvislosti s upřednostňováním rodinné péče novela zavedla také vyšší podporu pěstounské péče, které se podrobněji věnuji v následující kapitole.

2.2 Vybraná témata související s transformací péče o ohrožené děti

V této kapitole se věnuji vybraným dílčím tématům, která se objevují v analytické části. Cílem kapitole je přiblížit čtenáři vyskytující se pojmy a popsat vybrané změny, které proběhly v rámci transformace péče o ohrožené děti.

2.2.1 Systém náhradní výchovy a péče

Věduna Bubleová, socioložka, předsedkyně Asociace Dítě a Rodina a zároveň ředitelka Střediska náhradní rodinné péče, rozumí náhradní výchovou institut péče o tzv. sociálně osiřelé děti, které nemohou vyrůstat v biologické rodině. V České republice máme dvě formy náhradní výchovy dětí a tou je ústavní výchova a náhradní rodinná péče (Bubleová, 2011).

2.2.2 Ústavní výchova

Jedním z cílů transformačních koncepcí v oblasti péče o ohrožené děti je snižování počtu zařízení určených pro dlouhodobý pobyt dětí. Se systémem náhradní výchovy zároveň souvisí kritika roztržitého resortů. Na což poukazuje i Lucie Myšková a Roman Petrenko ve své studii *Proměny v péči o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče v ČR za uplynulých*

10 let (Myšková, Petrenko, 2015).

Ústavní výchova může být nařízena pouze v případě, kdy je oddělení od rodičů nezbytné. Mohou nastat také případy, kdy samotný rodič o svěřeni dítěte do ústavní výchovy požádá sám. A to z důvodu toho, že se nedokáže o dítě sám postarat. Ze zákona má ale před tímto typem přednost náhradní rodinná péče (Hrušáková, 2006).

Pod ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy spadají: dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, výchovné ústavy. K resortu ministerstva práce a sociálních věcí se vážou domovy pro osoby se zdravotním postižením a pod gesci ministerstva zdravotnictví spadají: kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do tří let věku a dětská centra. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nespádají pod žádné ministerstvo (např. síť Klokánků, projekt Fondu ohrožených dětí) (Hrušáková, 2006).

2.2.3 Náhradní rodinná péče

Na náhradní rodinnou péči je kladen velký důraz v probíhající transformaci. Náhradní rodinná péče nabízí tyto formy: péče jiné fyzické osoby než rodiče, osvojení, poručenství, pěstounská péče (Bubleová, 2011).

Jedním z hlavních cílů transformace systému péče o ohrožené děti je podpora náhradní rodinné péče prostřednictvím rozvoje a specializace pěstounské péče.

Právě pěstounská péče byla ve zkoumaném období velmi řešeným tématem. Vyjadřovali se k ní odborníci, ale i široká veřejnost. Rozpoutala zájem veřejnosti především kvůli úpravě podpory pěstounů, která vychází z novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a jejího možného zneužití. Jak je podrobně uvedeno ve výzkumné části, právě rozvoj a specializace pěstounské péče byla v popředí zájmu i novinářů ve zkoumaném internetovém deníku Aktuálně.cz. Na základě dalších informací, které se mi dostaly prostřednictvím komunikace s panem Jiřím Vaňkem z ministerstva práce a sociálních věcí, z odboru komunikace, lze předpokládat, že tomu tak bylo v jiných médiích. Podle jeho výpovědi bylo o téma pěstounské péče v rámci sociálně-právní ochrany dětí ze strany novinářů největší zájem.

2.2.4 Pěstounská péče

Pěstounská péče (dále také PP) je jednou ze státěm garantovaných forem

náhradní rodinné péče a jako taková má ze zákona přednost před ústavní výchovou. Svěření dítěte do péče pěstouna ukládá soud, zaniknout může také z rozhodnutí soudu nebo dosažením zletilosti dítěte. Pěstoun o svěřené dítě pečuje, disponuje právy a povinnostmi rodiče, přičemž k dítěti nemá vyživovací povinnost a nezaniká vztah ani kontakt s biologickými rodiči. PP může mít individuální či společnou formu (pěstounská péče jedince či manželů) a pěstounovi za jeho péči náleží peněžitá odměna a příspěvky na úhradu potřeb dítěte a náklady spojené s péčí o něj (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 2013).

Část novely ZSPOD je věnována novému pojetí pěstounské péče. Zákon upravuje nové postupy při zprostředkování náhradní rodinné péče. „*V případě, kdy dítě nebude moci setrvat ve svém rodinném prostředí, bude jako další řešení v řadě nastupovat náhradní rodinná péče s výjimkou případů, kdy bude institucionální výchova vyhodnocena jako nejlepší řešení v zájmu dítěte. Pěstounská péče bude vykonávána na profesionálním základě, podmínky výkonu budou stanoveny rozhodnutím, případně dohodou o výkonu pěstounské péče. Systém příprav a výběru pěstounů bude sjednocen, stejně jako způsob jejich hmotného zabezpečení (včetně pěstounské péče na přechodnou dobu). Pěstounům bude k dispozici síť podpůrných a odlehčovacích služeb*“ (Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2012).

Tímto novela zákonem ustanovila povinnost upřednostňovat rodinné prostředí. S čímž také souvisí vytváření individuálních plánů ochrany dítěte a povinnost pravidelného vyhodnocování práce s rodinou.

V souvislosti s důrazem na podporu rodinných vazeb a upřednostňování rodinné péče, novela zákona zavedla vyšší podporu pěstounů. Došlo ke zvýšení odměn pěstounů i pěstounů na přechodnou dobu. Zásadní změnou bylo zvýšení dávek PP – odměna pěstouna, příspěvek při přivzetí dítěte, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek na zakoupení vozidla, nově zavedený příspěvek pro dítě při ukončení pěstounské péče. Pěstouni na přechodnou dobu mají nově nárok i na odměnu v době, kdy nepečují o dítě, a odměna nahrazuje klasický plat pěstouna. Změnil se také způsob přípravy a vzdělávání pěstounů. Dále byla stanovena maximální délka výkonu péče na jeden rok (MPSV, Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2012).

2.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Druhým typem pěstounské péče je pěstounská péče na přechodnou dobu (dále také PPPD), jež byla do českého právního řádu zavedena v roce 2006. PPPD může trvat nejdéle jeden rok a výjimka může nastat pouze v případě sourozenců (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 2013).

Děti jsou do PPPD svěřovány na dobu, pro kterou je jejich rodič nemůže ze závažného důvodu vychovávat, nebo na dobu nezbytnou k nabytí účinnosti adopce (Hrušáková, 2006).

PPPD je rovněž ve společnosti nazývána profesionální pěstounskou péčí. Neexistuje žádné vysvětlení ani původ tohoto označení, ale lze předpokládat, že se vztahuje na odbornost a výkon profese, neboť za péči o děti, které se ocitly v krizové situaci, pěstouni dostávají finanční odměnu (Smolíková, 2014).

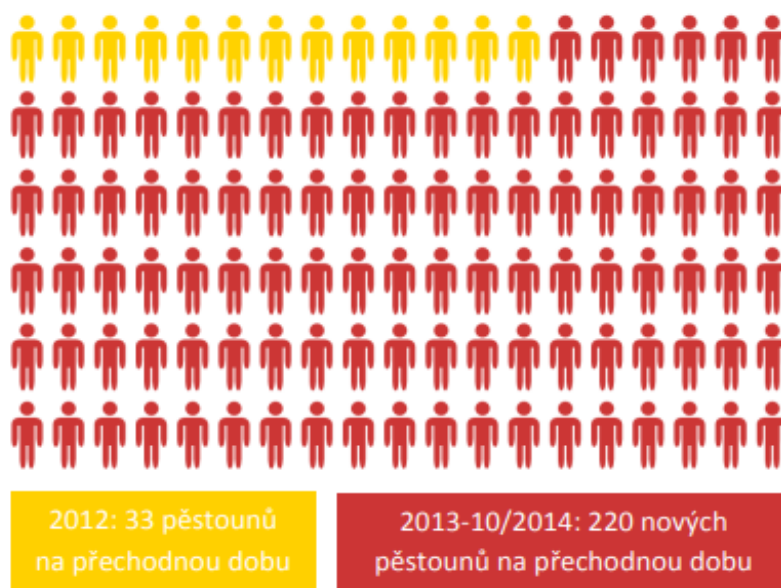
Na pěstouny na přechodnou dobu jsou dle Hany Pazlarové kladeny vysoké nároky. Příprava těchto pěstounů trvá 72 hodin a je rozšířena zejména o témata, které se týkají spolupráce s rodinou dítěte. Tím podporují kladení důrazu na podporu vazeb s biologickými rodiči. Dále jsou připravováni na zvládnutí procesu předání dítěte do trvalé péče a jsou posilovány jejich kompetence v oblasti monitorování, vyhodnocování a zaznamenávání vývoje dítěte. U pěstounů na přechodnou dobu se také počítá se spoluprací s dalšími odborníky, neboť pěstoun je velmi důležitým zdrojem informací o stavu dítěte, jeho vývoji, chování apod. (Pazlarová, 2016).

Po dvou letech od účinnosti novely zákona, vzrostl počet pěstounů na přechodnou dobu o 220 nových pěstounů (obrázek 1.). Na konci října 2014 měli pěstouni na přechodnou dobu v péči celkem 314 dětí. Ke dni 31. 12. 2016 bylo evidováno celkem 799 přechodných pěstounů a celkem 544 dětí v PPPD¹⁷ (MPSV, 2016).

---

¹⁷ Tj. 67,5 % obsazených rodin. 252 rodin bylo volných (32,5%).

Obrázek 1. Pěstouni na přechodnou dobu (MPSV, Péče o ohrožené děti, Lumos).

Z těchto legislativních změn, vyplývá jeden ze záměru transformace, kterým je odklon od ústavní výchovy a přesunutí pozornosti na podporu náhradní rodinné péče. Odborníci i veřejnost se v názorech rozcházejí. V tomto případě lze odkazovat například na Zdeňka Matějčka, dětského psychologa, který se zabývá vývojem dětí v ústavních zařízeních a vlivem ústavní výchovy na citovou vazbu již v 70. letech minulého století (Matějček, 2015).

To je častým argumentem, s kterým se můžeme setkat. Je třeba se pozastavit nad tím, jak může náhradní rodinná péče pozitivně změnit život dítěte a na druhou stranu eliminovat rizika plynoucí z pobytu v ústavní péči. Zároveň jsou také kritici, kteří se obávají zneužití PPPD a dalších rizik s tím spojených. Jednou z takových debat¹⁸ vedla Věduna Bubleová, ředitelka Střediska náhradní rodinné péče s poslankyní (TOP 09) Jitkou Chalánkovou. Poslankyně Jitka Chalánková poukazuje na úskalí PPPD, kde v jedné z debat dokonce poukazuje na norské kauzy, které dává do souvislosti s podporou PPPD. Naopak Věduna Bubleová vysvětluje v této debatě principy a vyzdvihuje podporu PPPD. Oba dva hlasy se rovněž objevují i v analyzovaných článcích. Máme tedy na jedné straně zastánce a na druhé straně kritiky. Lze se také setkat s názorem, který například interpretuje Veronika Smolíková, která se ve svých

¹⁸ Rozhovor s poslankyní Jitkou Chalánkovou (TOP 09) a ředitelkou Střediska náhradní péče Vědunou Bubleovou. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-qImCZjtpL4>

odborných pracích zabývá vývojem pěstounské péče, a to tím, že je třeba do této problematiky vnést rovnováhu. To lze podle autorky pouze za předpokladu „že *pěstounská péče a ústavní výchova nebudou navzájem považovány za protivníky, nýbrž za partnery, kteří spolu musí v co největší míře spolupracovat ve prospěch dětí*“ (Smolíková, 2014).

3 Dosavadní praxe OSPOD

Prostřednictvím nové legislativy byla přijata i řada opatření směřující k podpoře rodin a prevenci nuceného odebrání dětí z přirozeného sociálního prostředí. Podle Miloslava Macely, spoluautora *Národní strategie ochrany práv dětí*, za jehož působení na Odboru ochrany práv dětí MPSV byla připravena a prosazena zásadní novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, jejich naplnění v praxi naráží na limity. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí například ustanovila, že nelze nařizovat ústavní výchovu dětem z důvodu špatné sociální situace. Sociodemografická analýza, provedena v rámci projektu „*Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny*“ zcela jasně ukázala přímou souvislost mezi chudobou a umístováním dětí do ústavní nebo náhradní rodinné péče (Macela, 2015).

Oldřich Matoušek a Hana Pazlarová vydali v roce 2016 publikaci, která se zabývá dobrou praxí orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pro účely této práce je především důležitá kapitola o dosavadním výzkumu v ČR. Provedené výzkumy v této publikaci shrnuje Oldřich Matoušek.

V této kapitole nastiňuji důležitá fakta, která úzce souvisejí s výzkumnou částí. V souvislosti s hodnocením postupů pracovníku bezesporu patří podmínky jejich práce. Tímto se zabývala studie *Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí* (Barvíková & Svobodová & Šťastná, 2010). Výzkum byl proveden dotazníkovým šetřením a rozhovory. Výzkum sledoval vytíženost pracovníků ve vazbě na počty klientů a typy aktivit. Mezi významné závěry v souvislosti s touto prací patří: Průměrná délka času věnovaná jednomu případu za měsíc se pohybovala v rozmezí od 48 minut do 3 hodin a 36 minut. Za jeden z nejnáročnějších postupů považují sociální pracovníci rozhodování v oblasti rodinné péče. Za nejzávažnější problém považovala jedna třetina dotazovaných sociálních pracovníků nedostatečný počet pracovníků. Respondenti, pracovníci SPOD přiznali, že pouze s částí klientů pracují intenzivně, s částí povrchně a s některými vůbec. Na prevenci dle sociálních pracovníků nezbyvá žádný čas (Matoušek & Pazlarová, 2016).

Z výzkumu také vyšlo, že sociální pracovníci jsou si vědomi i dalších úskalí. Nejčastěji sociální pracovníci zmiňovali: příliš velké soustředění na aktuální problémy, bez hlubšího uvažování, špatnou spolupráci s policií ČR, nedostatečnou spolupráci se základními školami a zdravotnickými zařízeními apod. (Matoušek & Pazlarová, 2016).

Na náročnost práce sociálního pracovníka působícího OSPODU poukazuje nejedna studie. Ať už je pohled veřejnosti na tento orgán jakýkoliv, je důležité brát v potaz také to, že tento orgán pracuje mezioborově. V některých případech není OSPOD první, jež na problematiku v rodině upozorňuje. Pro představu uvádím obrázek 2., které znázorňuje spolupráci mezi aktéry, kteří jsou do systému péče o ohrožené děti zapojeni.

Obrázek 2. uvádím hlavně z důvodu toho, že systém péče o ohrožené děti je velmi často veřejností spojován pouze s OSPODem. Obrázek 2. nám umožňuje nahlédnout na mezioborovost, kterou systém péče o ohrožené děti vyžaduje.

Obrázek 2. Pozice a spolupráce mezi aktéry v systému péče o ohrožené děti (Optimalizace řízení systému ochrany práv dětí a péče o ohrožení dětí, 2015)

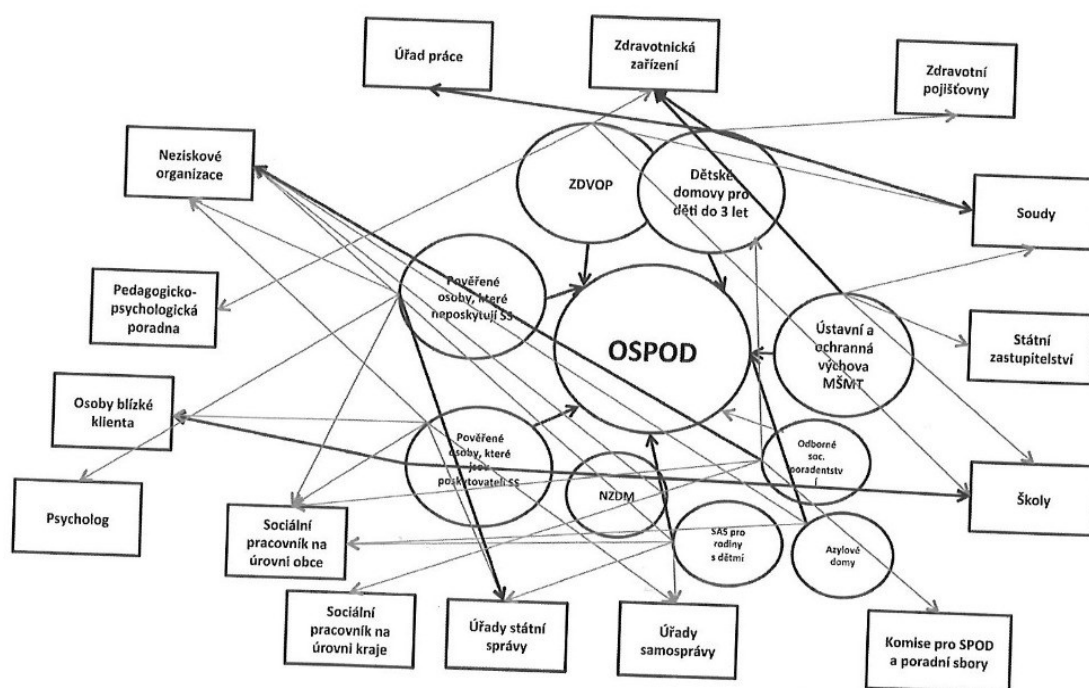

Schéma (Obrázek 2.) zobrazuje frekvenci vzájemné spolupráce a vzniklo v rámci *Analýzy sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi*, kterou zpracoval Daniel Topinka a kol.. Cílem analýzy bylo vytvoření obrazu systému péče o ohrožené děti s ohledem na dostupnost služeb, působení služeb, jejich kapacitu, vytíženost, náplň činnosti. Situace byla zkoumaná v rámci celé České republiky (Topinka, 2015).

Údaje byly zjišťovány v dotazníkovém šetření u aktérů zobrazených ve

schématu. Šipky rozděleny na „tenké“ (častou) a „tučné“ (velmi častou) představují spolupráci. Subjekty, které vykazovaly nedostatečnou spolupráci, nebyly do schématu zahrnuty. Zmíněné čtyři služby se dle výsledků analýzy nejvíce věnují ohroženým dětem¹⁹ (Topinka, 2015).

Intenzivní spolupráce probíhá mezi OSPOD a zařízeními vyžadující okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP), dětskými domovy pro děti od 3 let, zařízeními MŠMT ústavní a ochranné výchovy, azylovými domy a pověřenými osobami (Topinka, 2015).

Pokud se zaměříme na výkon práce sociálních pracovníků OSPOD, na jejich postupy a jejich hodnocení, je nutné se také pozastavit nad problematikou, kterou vnímají samotní sociální pracovníci (Topinka, 2015).

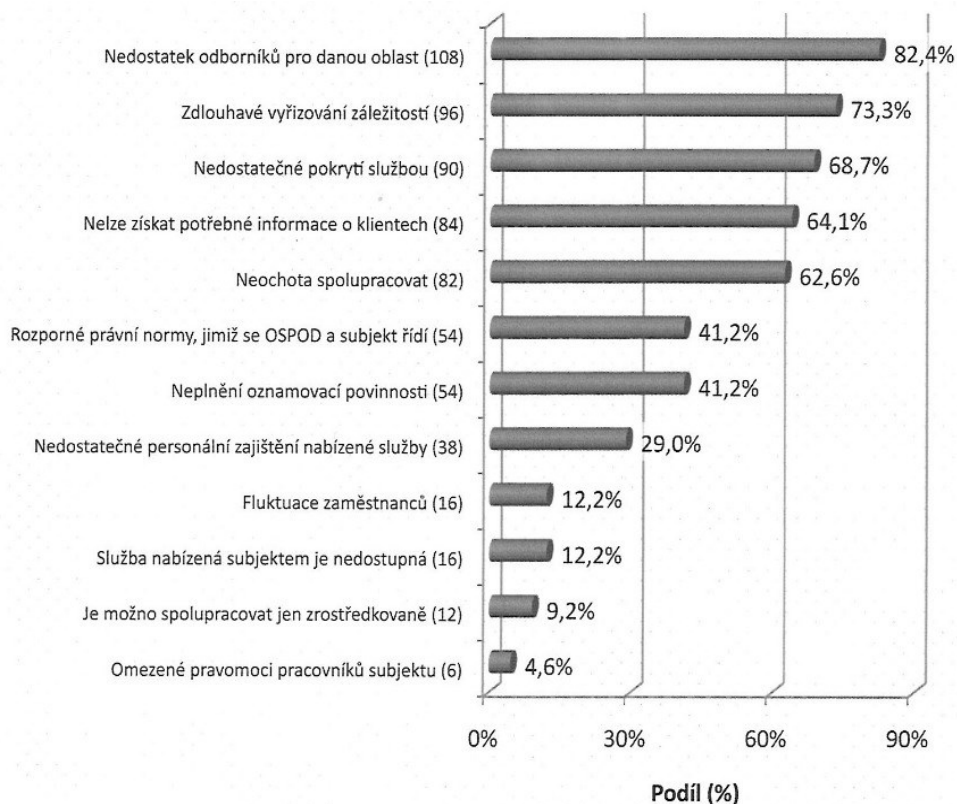
V rámci analýzy byly také zkoumané nevyhovující skutečnosti současného systému (obrázek 3.). Pracovníci OSPOD uváděli tyto problémové situace: nedostatek odborníků, zdlouhavé vyřizování záležitostí, nedostatečné pokrytí službou, skutečnost, že nelze získat potřebné informace o klientech, neochota ostatních subjektů spolupracovat a nedostatečné pokrytí nabízenou službou. Zmíněné situace byly označeny za problémové více než 50% pracovišť OSPOD (Topinka, 2015).

---

¹⁹ V rámci této analýzy nebyla zjišťovaná míra spolupráce mezi aktéry zobrazenými v rámečcích a OSPOD. Nicméně spolupráce mezi těmito aktéry samozřejmě probíhá.

Obrázek 3. Výskyt problémových situací při kontaktu OSPOD s jinými subjekty v rámci sítě (Optimalizace řízení systému ochrany práv dětí a péče o ohrožení dětí, 2015).

Je sice velmi obohacující, že existují studie, které nám předkládají názory a zkušenosti samotných sociálních pracovníků, je ale zcela možné, že informace zjištěné na základě studií jsou pro mnoho lidí nedostupná. Pro vytvoření hlubšího povědomí o sociální práci a o práci sociálního pracovníka pro širší veřejnost by mohla být nápomocna právě média. Pouze snaha všech zainteresovaných stran by mohla změnit to, že v naší společnosti jsou sociální pracovníci vykonávající sociálně-právní ochranu, vnímány s předsudky. Jak uvádí Oldřich Matoušek, často jsou sociální pracovníci spojováni s nebezpečím odebírání dětí z rodin. Vzpomeňme si například na populární ztělesnění sociální pracovnice Zubatá z filmu Kolja. Bohužel málokdy jsou tito pracovníci vnímáni jako odborníci. Nepomáhá tomu ani fakt, že jejich profesní role není jasně definovaná. Definice role sociálního pracovníka OSPODu má v české legislativě pouze podobu popisu povinností v zákoně o SPOD (Matoušek & Pazlarová, 2016).

4 Případ odebraných dětí v Norsku

V analytické části vstupuje do zkoumaného období kauza odebraných dětí v Norsku. Ačkoliv cílem diplomové práce je popsat transformaci péče o ohrožené děti v České republice, domnívám se, že tato kauza s tématem úzce souvisí. Proto považuji za důležité seznámit čtenáře se základními informacemi o sociálně-právní ochraně dětí v Norsku.

Norský systém SPOD, funguje souběžně s Barnevernem, státní službou pro ochranu práv dítěte a soukromými organizacemi. Název norského úřadu Barnevern, který v souvislosti s kauzou je v médiích opakovaně zmiňován, je úřad pro ochranu dětí a tvoří páteř sociálně- právní ochrany dětí v Norsku (Barne-, -ungdoms-og familiedirektoratet, Norsko, 2005).

Mediální zájem o fungování úřadu Barnevern rozbouřila zmíněná kauza odebraných bratrů, synů paní Michalákové. Je třeba brát v potaz, že k detailním informacím jsem se neměla možnost dostat. Detailní informace bych získala pouze studiem spisů. Informace, které zde budu předkládat, vycházejí ze sekundárních zdrojů a nemusí být samozřejmě zcela pravdivé.

Podle informací zveřejněných zpravodajským webem Českého rozhlasu²⁰ norská sociální služba Barnevernet rozhodla v květnu 2011 o odebrání dvou dětí rodiny Michalákových. Důvodem mělo být údajné sexuální zneužívání. V únoru 2012 byli oba chlapci umístěni do pěstounské péče. V roce 2015 rozhodly norské úřady o tom, že paní Michaláková ztrácí na oba syny rodičovská práva. Matka dětí se údajně odvolala. Vláda České republiky podnikla celou řadu aktivních diplomatických kroků na podporu práv paní Michalákové, včetně diplomatických nót, jak uvádí ve zprávě Bohuslav Sobotka. (Kauza Michaláková přehledně: 7 momentů proč Norové odebrali české děti, iRozhlas.cz, 6. 6. 2016)

Případ odebraných dětí v Norsku oživil mediální i veřejnou scénu, ke kauze se vyjádřili: prezident české republiky Miloš Zeman, předseda vlády Bohumil Sobotka, ministři vlády ČR, ostatní veřejně činné osoby, publicisté, další odborníci a samozřejmě také lidé na sociálních sítích. Tato kauza je zároveň důkazem, že v některých případech mohou být pro nás média opravdu jediným zdrojem informací (Křeček, 2015)..

---

²⁰ Stejně informaci se objevují napříč internetem. Domnívám se, že tyto informace jsou sesbíraný na základě tiskových zpráv Vlády České republiky.

Shrnuté informace, které jsou dostupné napříč médií, jsou tyto: Děti byly rodičům odebrány z důvodu podezření sexuálního zneužívání. Matka, paní Michaláková, nebyla pravomocně odsouzena žádným soudem pro jakoukoliv činnost směřující proti dětem, je tedy z právního hlediska nevinná, děti žijí odděleně, každý u jiných pěstounů. Paní Michaláková bojuje o své děti od roku 2011 a do kauzy se aktivně přidala vláda Česká republiky (Křeček, 2015).

Z dostupných informací je zřejmé, že činnost Barnevernu se liší od činnosti českých orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Zejména postupy a hodnocení ohroženého dítěte. Čím se Norsko také jednoznačně liší, tak pohledem na rodičovskou výchovu dětí obecně a zároveň i postupem při odebrání dětí z rodin. V situacích, kdy je oznámené obvinění považováno za vážné, odebírají sociální pracovníci dítě neprodleně a to i bez přímých důkazů (Barne-, -ungdoms-og familiedirektoratet, Norsko, 2005).

Hodnocení ohroženého dítěte je vždy citlivou záležitostí. V České republice právě zmíněná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí má za úkol navádět pracovníka v závažných postupech. Zákonem byla zároveň ustanovena povinnost upřednostňovat rodinné prostředí, na což je v Norsku podle dostupných zdrojů nahlíženo jiným způsobem. Jedním ze zdrojů je studie dvou socioložek Katrin Križ a Marit Skivenes, které na základě rozhovoru se sociálními pracovníky uvádějí, že v Norsku neexistují žádné směrnice a rozhodnutí závisí na subjektivním úsudku sociálních pracovníků. V procesu hodnocení situace ohroženého dítěte a celé rodiny se odrážejí hodnoty norské země, které v některých případech nejsou ve shodě s potřebami dítěte. V případě, že je takto hodnocena rodina z jiné země, nastává nepříjemný problém, jak se ukázalo i v případě odebraných českých dětí v Norsku. Norsko je za tento nepropracovaný systém péče o ohrožené děti dlouhodobě kritizováno (Križ & Skivenes, 2010).

Ve zkoumaném internetovém deníku Aktuálně.cz byla tato kauze medializovaná paralelně se změnami, které přinesly změny v procesu transformace systému péče o ohrožené děti v České republice. O kauze bylo referováno ve stejnou dobu jako o změnách v pěstounské péči. Norský případ se začal veřejnosti propojovat s riziky spojené s přechodným pěstounstvím a jeho možným zneužitím.

U této kauzy mne také zaujalo, jakým způsobem byl prezentován přístup České republiky v řešení této smutné kauzy (viz. podkapitola 8.1.4. Kauza v Norsku).

5 Masová média

Vzhledem k tématu práce, je kromě teoretických poznatků z oblasti systému péče o ohrožené děti nutné zmínit teoretické poznatky z oblasti vědního oboru mediálních studií. Diplomová práce stojí na pomezí dvou různých disciplín. Na jedné straně se soustředí na péči o ohrožené děti a na druhé straně se zabývá mediálním obrazem daného tématu.

5.1 Základní charakteristika

„O masových médiích (dále také pouze o médiích) padají ve veřejných i soukromých promluvách velmi časté zmínky. Zpravidla se těmi výrazy rozumí periodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, ale dnes také veřejně dostupná sdělení na internetu“ (Jirák, Köpplová, 2015).

Podle Jana Jiráka a Vlastimila Ježka, mediálně zkušených autorů, média přinášejí každý den informace o celém světě a dění kolem nás. Svým sdělením mohou poskytovat návrhy na to, jaké postoje je možné k těmto informacím zaujmout. S některými informacemi se jedinci mohou setkávat poprvé a to právě prostřednictvím médií. Nelze také přehlédnout, že některá sdělení jsou schopna ovlivnit názor a postoje lidí (Ježek & Jirák, 2014).

Jan Jirák dále uvádí, že představy a postoje, na jejichž základě chápeme svět, jsou stále více přijímány prostřednictvím médií. Masová média se vyznačují tím, že jsou schopna oslovit velké množství lidí. Podstata masová komunikace se od té běžné liší především tím, že se jedná o širší sdělení. Masová média jsou určena pro anonymní, obecně definované množiny příjemců „masu lidí“ (Jirák, 2007).

5.2 Funkce médií

Při utváření představy o funkcích médií záleží především na úhlu pohledu. Jiné očekávání má pedagog, sociolog či politolog. Dle sociologa Aleše Sekoty *„odlišná názorová optika se bude také lišit u intelektuálně, vzdělanostně, kulturně, věkově, a jinak diferencovaném publikum“* (Sekota, 2006).

Vymezení funkcí nám může pomoci k pochopení existence a poslání médií jako společenských institucí z hlediska potřeb, které vychází ze strany společnosti či jedince.

Jirák a Köpplová médiím připisují tyto společenské funkce: (Jirák & Köpplová, 2007)

1. informování – poskytování informací
2. socializace – vysvětlování a komentování významů událostí
3. kontinuita – podpora převládajících kulturních vzorců
4. zábava – prostředek uvolnění a zdroj oslabování sociálního napětí
5. získávání – agitování²¹ pro společensky významné cíle

Blahoslav Kraus, sociální pedagog, chápe funkci médií jako projevující se úkon, činnost určitého zaměření a významu, která má rozdílnou intenzitu a účinek, ale i rozdílné důsledky. V současné odborné literatuře je možné tedy nalézt čtyři základní funkce masových médií, ta se pak dají podrobněji diferencovat podle určitého společného znaku, např. podle jejich převažující orientace a dominantního účinku. Dostaneme tak obecné třídění funkcí medií na informativní, spočívá v poskytování informací, dat a zpráv adresátům; komunikativní, kdy dochází ke spojení a přenosu sdělení, dorozumívání; formativní – média přispívají k utváření názorů a postojů adresátů a rekreativní, kdy média slouží jako prostředek regenerace, odpočinku a zábavy (Kraus, 2001).

V odborné literatuře se setkáváme i s kritickým pohledem na funkci médií, například Dieter Prokop odmítá hovořit o funkcích médií. Nazývá je výhodami nebo zájmy. „Pokud zjistí, že média ovlivnila city lidí, nazývají to „emocionální funkci“. Když se média podílela na šíření propagandy, hovoří o jejich „propagandistické funkci“ Pokud se prostřednictvím médií vedly veřejné debaty, hovoří se o diskursivní funkci medií. Když však vše označíme jako „funkce“, pak kromě potěšení z toho, že jsme vše pojmenovali, nezískáme žádné další poznání“ (Prokop, 2005).

5.3 Vliv médií na společnost a jedince

Dle Jana Jiráka a Vlastimila Ježka mají úvahy o vlivu médií často spekulativní charakter nebo nedostatek podkladů. Přes toto tvrzení je ale zřejmé, že média jsou považována za významnou součást naše života. Vzhledem k mému tématu považují

---

²¹ Přesvědčování, získávání pro určitou myšlenku nebo cíl. Burcování veřejnosti (často v souvislosti s nějakým kontroverzním tématem).

především za důležité rozšiřovat rozhled a povědomí o sociální práci s rodinou (Ježek, Jirák, 2014).

Z hlediska předpokládaného působení médií Jirák a Köpplová rozlišují působení na mikroúrovni, tedy u jedince či malé skupiny, nebo na makroúrovni, tedy v rovině celé společnosti a její kultury. Na úrovni celé společnosti jde o podíl na společenských změnách – vliv na stabilitu či rizika uspořádání společnosti, na působení společenských institucí. U jednotlivce potom na typy reakcí na média, na změny nebo utvrzení v postojích, emocích, poznání či konkrétnímu chování připisované působení médií (Jirák & Köpplová, 2015).

Mediální pedagog James Potter rozlišuje působení: kognitivní povahy, ovlivňování postojů, ovlivňování emocí, vyvolávání fyziologických reakcí a působení chování jednotlivců. Negativní medializované události a jejich působení na jedince se mohou lišit, zároveň také záleží na dalších okolnostech – intenzita vystavení mediálními obrazům, způsob mediálního zpracování události, osobní zkušenosti, vzdělání, nebo také dostupnost alternativních zdrojů informací (Jirák & Köpplová, 2015).

John Hartley zmiňuje, že negativita jako hlavní vlastnost nehod a katastrof, je zároveň často považována za jednu z klíčových zpravodajských hodnot a to především z důvodu toho, že je předpokladem, aby se dostala do médií (Hartley, 1982).

S hodnotami médií nás v 60. letech seznámili Johan Galtung a Mari Holboe-Ruge, dva norští teoretikové, v jedné z jejich studií. Na základě shodných rysů definovali následující zpravodajské hodnoty: frekvence, práh pozornosti, jednoznačnost, význam, souznění, překvapení, kontinuita, variace – ty považují za obecně platné. Další čtyři označují jako kulturně podmíněné, ty které byly vysledovány v západních mediálních systémech – vztah k elitním národům, vztah k elitním osobám, personifikace, negativita (Galtung & Holmboe – Ruge, 1965).

Na tuto koncepci navázali i jiní autoři, například Jorgen Westerstahl a FolkeJohansson, kteří zpravodajských hodnot definují pět. Jednou z nich je dramaticita, která je pro nešťastné události velmi typická (Trampota, 2006).

5.4 Nastolování agendy – Agenda setting

Množství informací a událostí, které se odehrávají každý den po celém světě, není možné mediálně plně pokrýt. Média si z toho množství informací vybírají pouze

zlomek, o kterém budou dále referovat. Určitá témata preferují a cíleně vyhledávají. Proces, při kterém dochází k výběru pouze některým událostem, tématu, jevů apod., nazýváme agenda setting. (Burton, 2001).

Ve výzkumné části je právě výběr tématu jedno ze zajímavých zjištění. Jak jsem již v této práci zmínila, transformace systému péče o ohrožené děti zahrnuje několik cílů vedoucích k systémovým změnám. Z mého analyzovaného vzorku vyplývá, že agendu setting představuje jednoznačně pěstounské péče. Lze si povšimnout, jaké si novináři vybrali téma, které je nyní ve větším povědomí veřejnosti, než například nové metody práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, o kterých se ve zkoumaných článcích nepíše.

V českém mediálním prostředí se pro tento pojem vžil překlad nastolování agendy a někdy také uvádění témat. Tímto výběrem témat, která se dostávají do povědomí čtenáře, dochází také k určování jejich důležitosti. V praxi to znamená to, že to o čem se píše, mohou čtenáři považovat za důležité. Právě tímto způsobem se novináři podílejí na určování veřejné agendy (Burton, 2001). Neznamená to však, že jsou média vždy schopna určovat, co si lidé mají myslet, ale jsou rozhodně úspěšná v určování, o čem mají přemýšlet (Trampota, 2006).

Média při zpracovávání vybraných témat mohou některé informace zdůraznit, jiné naopak potlačit, nebo dokonce zcela vynechat. Mluví se o tzv. druhé úrovni nastolování agendy – nastolování atributů. Mezi tyto atributy patří zarámování událostí (tzv. framing) a vypíchnutí (tzv. priming) (Trampota 2006).

Priming spočívá ve zdůrazňování určité podrobnosti k události nebo zdůrazňování vlastnosti aktéra nějaké události a usiluje tak o změnu postoje čtenáře (Trampota 2006).

Rámování zjednodušeně definuje například David Giles. Framing je podle něho „proces, kterým je téma prezentováno z určitého úhlu pohledu a který navádí publikum k vyvození určitých závěrů a k pochopení určitých narážek ohledně témat“ (Giles, 2012).

5.5 Stereotypy a předsudky v médiích

Média mají tendence některé aktéry zpravodajských témat znázorňovat zakotveným způsobem a tím dochází k vytváření mediální reprezentace. V tomto případě je nutné předpokládat, že se tyto reprezentace mohou odlišovat od jejich reálné

charakteristiky. Někteří lidé či skupiny mohou být v médiích zobrazovány v souvislosti s danými událostmi, které rámuje určité vyznění mediální reprezentace (Trampota, 2006).

Tyto příklady mohou být rizikové především u lidí, kteří o konkrétní skupině či jednotlivci nemají žádné jiné informace či zkušenosti. Mohou tedy prezentaci prostřednictvím médií považovat za skutečnou i v případě, že to tak nemusí vždy být. Tímto způsobem dochází za podpory médií ke stereotypizaci a vznik nových stereotypů (Jirák, Köpplová, 2015).

„Odhalovat stereotypy v mediální produkci je obtížné, jelikož vlastně potvrzují to, co se lidé dozvídají i odjinud (z kontaktu s jinými lidmi, z rodiny apod.) nebo co si sami myslí. Média tak vlastně mohou posilovat předsudečné soudy o druhých tím, že jim dávají zdání platnosti“ (Mičienka, Jirák, 2007).

Tímto způsobem dochází k vytváření mediálního obrazu konkrétních událostí nebo aktérů. Jelikož novináři interpretují určitá témata (viz. podkapitola 5.4 Nastolování agendy – Agenda setting), určitým způsobem a tím dochází k posilnění povědomí o dané události či aktérech, které může být odlišné od reality.

Na základě výzkumné části uvádím příklad mediálního obrazu orgánu sociálně-právní ochrany dětí:

Ve zkoumaném období se OSPOD objevuje v těchto článcích: v konkrétní kauze *Spor v Janově*, která seznamuje čtenáře s pochybením sociálních pracovníků. Dále je OSPOD přiblížen čtenáři v článcích, kde novináři na tento orgán odkazují. Jedná se o články, které se věnují konkrétní události. V těchto článcích vystupují nezletilé děti a jsou zobrazovány konkrétní situace, do kterých je zapojena činnost OSPODu. OSPOD je zde zobrazen jako orgán, který rozhoduje o osudu dítěte. Pro vytváření mediálního obrazu o OSPODu, mohla také napomoci i kauza odebraných dětí v Norsku, kde je opět interpretována viditelná moc a pochybení pracovníků. Tím může dojít k posilnění předsudků, které jsou se sociálními pracovníky spojovány – nebezpečí odebírání dětí z rodin (viz. kapitola 3 Dosavadní praxe OSPOD).

Přímá definice mediálního obrazu prakticky neexistuje. Zahraniční literatury dokonce ztotožňují pojmy mediální obraz a image. Podle Voleka je mezi laiky termínu užívání v mnoha různých podobách. Mediální obraz má povahu *„typifikovaného, zjednodušeného symbolu či přesněji znakové sestavy jako reprezentace konkrétních*

objektů a událostí, do kterých se promítají jak představy, postoje, názory a zkušenosti jejich tvůrců, tak i konzumentů“ (Volek, 2013).

5.6 Média a sociální práce

Cílem diplomové práce je popsat, jakým způsobem je vytvářen obraz transformace systému péče o ohrožené děti ve vybraném internetovém deníku Aktuálně.cz. Jelikož se zabývám tématem sociální práce, ráda bych se nyní blíže vyjádřila ke vztahu sociální práce a médií. A tím vysvětlila důležitou úlohu, kterou média pro sociální práci mohou sehrávat.

V této podkapitole vycházím především z poznatků z knihy *Social work, the media and public relations* autorů Boba Franklina²², Nigela Partona²³ a jejich kolegů. Z českého prostředí využívám poznatky z výzkumu *Sociální práce a média*, zpracovaným Milanem Šveřepou²⁴. Na základě těchto zdrojů do kontextu vsazuji své zjištění.

Podle Boba Franklina a Nigela Partona by sociální práce měla reflektovat úlohu médií v moderní společnosti a dále ji umět využít k dosažení některých cílů sociální práce. V této souvislosti můžeme mluvit o využívání public relations (dále také PR). Cílem PR je snaha o vytvoření a podporu vzájemného pochopení a souladu organizací s okolím. Další rovinou PR je získávání nových uživatelů služeb a rovněž získávání nových zdrojů, ale také budování veřejného obrazu a informovanosti o jednotlivých cílových skupinách sociální práce (Franklin & Parton, 1991).

Jedním z takových příkladů je využívání PR v rámci náboru pěstounů. V České republice probíhají kampaně, které mají za úkol oslovit potenciální zájemce a tyto kampaně se snaží o osvětu náhradní rodinné péče. Na základě těchto událostí v některých případech vznikají mediální příspěvky, které dále šíří osvětu. Ve zkoumaném vzorku, se rovněž objevilo několik informujících článků, které mohou být inspirací proto, jak je možné spolupracovat s novináři a snažit se o osvětu prostřednictvím médií. Pokud jde o budování veřejného obrazu a informovanosti o jednotlivých cílových skupinách, zde shledávám na základě mého výzkumu nedostatky, které souvisí na jedné straně s novinářskou prací a na straně druhé s iniciativou sociálních pracovníků, ředitelů neziskových organizací atd. (Novinářskou práci

---

²² Přednášející a výzkumník, zabývající se médií

²³ Sociální pracovník, přednášející

²⁴ Absolvent sociální práce, pracovník komunitního centra

vysvětluje kapitola 5 Masová média). Myslím tím výběr tématu, zpracování tématu, zpravodajské hodnoty apod. Právě to rozhoduje o tom, která témata média zveřejní. Na straně sociálních pracovníků to je naopak vytiženost a možná i neochota, která se mimo jiné ukázala i při mé snaze tyto pracovníky oslovit. Zda je to opravdu způsobeno vytižeností, na kterou upozorňují i zmíněné studie (viz. kapitola 3 Dosavadní praxe OSPOD) nebo nezájmem sociálních pracovníků podílet se na budování veřejného obrazu, by blíže zjistil pouze další výzkum, který by se na tuto problematiku soustředil (Franklin & Parton, 1991).

Analýza, jejíž výsledky zde předkládám, je z roku 1987. Novější výzkumy, které se na problematiku dívají takto komplexně, se mi nepodařilo dohledat. Z analýzy vybírám závěry, které vzhledem k výsledkům výzkumné části diplomové práce považuji za zajímavé a na základě kterých se pokusím o vysvětlení zjištěných závěrů.

Bob Franklin a Nigel Parton poukazují na kauzu z Clevelandu, která rozpoutala veřejný zájem. Noviny (*Daily Mail*) zahltila zpráva o smrti dítěte, způsobená zanedbáním ze strany sociálního pracovníka. Mediální zájem doprovázel útok na sociálního pracovníka, který si musel změnit i své jméno, aby se uchránil před veřejností. Tato kauza vytvořila negativní obraz sociálních pracovníků a zároveň celého systému péče o ohrožené děti ve Velké Británii, neboť událost rozpoutala mediální zájem o systém péče o ohrožené děti. V té době bylo o cílovou skupinu ohrožených dětí ze strany novinářů největší zájem, v porovnání s ostatními cílovými skupinami (např. senioři, lidé bez přístřeší a další) (Franklin & Parton, 1991).

Stejně jako v případě kauzy odebraných dětí v Norsku, byly následky kauzy zobecněny na práci všech pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. V obou případech je potvrzeno, že negativní událost se vždy dostane do médií pravděpodobněji a preferování špatných zpráv převládá i u témat, která se týkají sociální práce. Jak autoři zmiňují, preferování špatných zpráv z oblasti sociální práce například znamená, že smrt jednoho dítěte připoutá mediální pozornost mnohem pravděpodobněji než úspěšná péče o tisíc jiných dětí (Franklin & Parton, 1991).

Podobným způsobem si lze vysvětlit další kauzy z analyzovaných článků v mé analýze: spor v Chrastavě, spor v Janově či kauza českých odebraných dětí v Norsku. Tyto konkrétní události jsou pro novináře mnohem atraktivnější než příspěvky pojednávající o správném postupu pracovníku OSPOD, o práci sociálních pracovníků a

nových metodách práce apod. Jelikož publikovaných článků o sociální práci není tolik, i těchto pár probíraných kauz přispívá k utváření veřejného obrazu.

Dále autoři poukazují celkově na problematiku komunikace sociálních pracovníků s novináři. Zejména právě na snahu o mediální zastoupení témat ze sociální práce a představování sociální práce prostřednictvím médií jako profese, na které se mají podílet právě sociální pracovníci. (Franklin & Parton, 1991).

V roce 2003 v českém prostředí na tuto problematiku reaguje Milan Šveřepa, který upozorňuje, že sociální pracovníci by měli ve své práci zohlednit vliv a postavení masových médií ve společnosti. Dále tvrdí a sama to tak vnímám ve svém okolí, že hlavním zdrojem informací o sociální práci je právě prostřednictvím médií, neboť většina lidí osobně do kontaktu se sociálním pracovníkem během svého života nepřijde. Význam této skutečnosti potvrzuje výzkum *Association of Directors of Social Services* (Woolf, 2001), jehož výsledky potvrzují, že postoje veřejnosti k sociálním pracovníkům se jednoznačně liší právě na základě toho, zda s nimi mají osobní zkušenost. Mediální analýza Milany Šveřepy se soustředí na deníky: *Mladá fronta Dnes*, *Právo* a *Lidové noviny*, za období 1. 9. – 30. 11. 2003. Autor v tomto výzkumu poukazuje na nulové autorství článků přímo sociálními pracovníky, jakožto možnosti prezentovat aktuální témata sociální práce (Šveřepa, 2005).

Terry Philpot, spoluautor publikace *Social work, the media and public relations*, popisuje dvě funkce médií, které jsou pro sociální práci významné. Jedním z nich je informovanost veřejnosti o dění v profesi a tím jejího budování obrazu. Dále právě reflexe práce odborníků a poskytnutí zpětné vazby (Philpot in Franklin & Parton, 1991). Právě to v zmíněných výzkumech chybí. V mé analýze lze minimální snahu zpozorovat, ale jedná se o velmi málo článků. Naopak u intenzivně probíraných témat tato reflexe odborníků chybí, za zmínku opět stojí kauza českých dětí odebraných v Norsku, ve které jde velmi dobře vidět, jak se píše o nás, bez nás. Jelikož se tato kauza váže i na Českou republiku (viz. podkapitola 8.1.4 Kauza v Norsku) chybí zde hlas i našich sociálních pracovníků, díky kterým by došlo k odbornému vyjádření ke sporným otázkám.

Pokud by spolupráce novinářů se sociálními pracovníky fungovala způsobem, který uvádí Terry Philpot, prostřednictvím médií by docházelo k rozvoji pozitivních postupů a příkladu dobré praxe, k diskutování sporných otázek a vyjasňování úlohy

sociální práce. Tím by mohlo docházet k zlepšování veřejného obrazu sociální práce (Philpot in Franklin & Parton, 1991).

„Poskytnutí informací široké veřejnosti může podpořit rychlejší přístup lidí k formálním i neformálním zdrojům. Šíření informací vzdělává a napomáhá při preventivních opatřeních“ (DuBois & Miley, 1999).

Výzkumná část

6 Metodologická část

6.1 Téma výzkumu

Tématem práce je transformace péče o ohrožené děti a její mediální obraz na internetovém deníku Aktuálně.cz ve vybraném období (2012 – 2016). V souvislosti s transformací systému péče o ohrožené děti došlo k zásadním změnám, které se dotýkají celého systému fungování péče o ohrožené děti a jejich rodiny.

6.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak internetový deník Aktuálně.cz píše o zkoumaném tématu, tedy jaký obraz čtenářům předává.

Péče o ohrožené děti v našem prostředí prošla rozmanitým vývojem (viz. kapitola 1 Systém péče o ohrožené děti). Za zásadní milník současné doby lze považovat rok 2012, kdy došlo ke schválení *Národní strategie ochrany práv dětí a Akčního plánu k jejímu naplnění*. Jedním z hlavních cílů je upřednostňování rodinné péče. V souvislosti s tématem a zkoumaném období (2012 – 2016) je velmi důležitá novela zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost 1. 1. 2013 a zavedla do systému péče o ohrožené děti celou řadu změn, které zasahují do celého systému. Mezi zásadní změny, které novela ZSPOD přinesla, patří vymezení povinností pracovníků SPOD. Dále vymezila povinnosti těchto pracovníků, ve formě moderních metod práce – vyhodnocování situace dítěte a rodiny, vytváření a aktualizaci individuálního plánu ochrany dítěte, pořádání případových konferencí a zaměření na podporu rodiny (viz. kapitola 3 Dosavadní praxe OSPOD). V souvislosti s podporou náhradní rodinné péče novela zavedla také vyšší podporu pěstounské péče (viz. podkapitola 2.2.4 Pěstounská péče).

Změny v systému péče o ohrožené děti se dotkly dětí, kterých se změny přímo týkají, dále pracovníků v systému péče o ohrožené děti a všech zúčastněných stran (odborníků, ministrů apod.). Vzhledem k důležitým změnám se postupem času transformace dotkla i velkého množství občanů České republiky.

Hlavním cílem předkládané práce je tedy analyzovat, jak byl konstruován

mediální obraz transformace systému péče o ohrožené děti. Přínos práce a výsledky analýzy mediálního obrazu transformace systému péče o ohrožené děti, shledávám pro více oblastí, které se prolínají celou diplomovou prací a to oblast novinářská i celospolečenská. Výsledky analýzy mohou být podle mého názoru užitečné pro všechny zainteresované strany – pracovníky systému péče o ohrožené děti, veřejnost, ministry, další odborníky a samozřejmě také pro novináře. Domnívám se, že všech zmíněných osob se téma týká:

- Pro pracovníky systému péče o ohrožené děti může být práce přínosem v tom, jak změnit přístup ke komunikaci s médii a jak důležité může být, že se tyto pracovníci zapojí do budování veřejného obrazu profese.
- Pro veřejnost je to možnost nahlédnout na články a celkově média jiným pohledem. Práce poukazuje na teoretické poznatky, které dávám do souvislosti s analýzou. Zároveň má čtenář možnost nahlédnout na principy novinářské práce, jejichž znalost umožňuje články číst s nadhledem.
- Pro odborníky, ministry a další aktéry, které v člancích dostávají prostor, vnímám přínos stejný jako u pracovníků systému péče o ohrožené děti.
- Novináři by se mohli inspirovat tím, jak je důležité prostřednictvím médií pro sociální práci budovat veřejný obraz a naopak, jak některé medializované kauzy mohou této profesi uškodit.

6.3 Výzkumné otázky

K dosažení cíle diplomové práce si kladu výzkumné otázky:

1. Jak se internetový deník Aktuálně.cz vyjadřuje k sociální práci s rodinou?
2. Jak se internetový deník Aktuálně.cz vyjadřuje k transformaci systému péče ohrožené děti?
3. Jaká témata z oblasti transformace systému péče o ohrožené děti se objevují nejčastěji?
4. Které hlasy se v deníku objevují nejčastěji?
5. Jakým způsobem jsou hlasy aktérů prezentovány?

Jak se internetový deník Aktuálně.cz vyjadřuje k sociální práci s rodinou?

První otázka se zabývá tématy vztahující se k sociální práci s rodinou, které se ve zkoumaném deníku objevují. Na základě obecné otázky *Jak se internetový deník Aktuálně.cz vyjadřuje k sociální práci s rodinou*, jsem dospěla k zúžení tématu a to na aktuální téma, probíhající transformaci systému péče o ohrožené děti. Ukázalo se, že transformace systému péče o ohrožené děti je v popředí zkoumaného tématu a lze její dílčí témata v internetovém deníku Aktuálně.cz ve zkoumaném období vypořádat.

Jak se internetový deník Aktuálně.cz vyjadřuje k transformaci systému péče ohrožené děti?

Mojí hlavní snahou je zjistit, o čem se v kontextu transformace systému péče o ohrožené děti píše a jakým způsobem novináři o tématu pojednávají. Zajímá mě, do jaké míry novináři o probíhající transformaci reflektují, nakolik novináři pracují do hloubky a snaží se o podrobné informování. Dále chci zjistit, zda novináři o tématu píšou objektivně a prostřednictvím jakých hlasů témata interpretují. (viz. výzkumná otázka č. 3).

Transformace systému péče o ohrožené děti v sobě zahrnuje několik cílů, na základě kterých je možné posoudit, zda se vůbec o tomto tématu na internetovém deníku aktuálně.cz píše. Tyto cíle a podrobnější informace o transformaci systému péče o ohrožené děti představuji v kontextové části (viz. kapitola 2 Transformace systému péče o ohrožené děti).

Jaká témata z oblasti transformace systému péče o ohrožené děti se objevují nejčastěji?

Probíhající transformace je považována za zásadní milník v systému péče o ohrožené děti. V kontextové části uvádím principy a cíle *Národní strategie práv dětí* a vybrané aktivity k naplnění dílčích cílů *Akčního plánu* (viz. kapitola 2 Transformace systému péče o ohrožené děti). Tyto dva dokumenty mi pomohly orientovat se v tom, o jaké změny transformace usiluje. V analytické části se zaměřím také na to, jaké cíle a aktivity se ve zkoumaných článcích objevovaly.

Které hlasy se v deníku objevují nejčastěji?

Cílem otázky je zjistit, které hlasy dostávají v analyzovaných člancích prostor. Zároveň tato výzkumná otázka má za úkol vyhodnotit, jaké hlasy se v člancích neobjevují.

Jakým způsobem jsou hlasy aktérů prezentovány?

Poslední výzkumná otázka, se stejně jako předchozí, soustředí na hlasy objevující se v analyzovaných člancích. Touto otázkou se snažím zjistit, jakým způsobem jsou objevující se hlasy aktérů prezentovány. Zda-li jsou jejich názory a komentáře prezentovány pozitivně, negativně či neutrálně.

6.4 Výzkumný soubor

6.4.1 Volba internetového deníku

Pro analýzu mediálního obrazu transformace péče o ohrožené děti jsem zvolila internetový deník Aktuálně.cz. Navázala jsem zde na svoje zkušenosti s mediální analýzou, které jsem získala během studia. Při mých předchozích výzkumech se Aktuálně.cz v obou případech²⁵ jevílo jako neutrální internetový deník, který se k tématu vyjadřoval nezaujatě. Nelze sice tvrdit, že na základě těchto tvrzení lze považovat Aktuálně.cz za důvěryhodný a seriózní internetový deník, ale vzhledem ke zkušenostem s analýzou článků, publikovaných na Aktuálně.cz a dalšími zjištěními, z tohoto předpokladu vycházím.

Internetový deník Aktuálně.cz se podle posledních výzkumů řadí mezi nejčastěji navštěvované servery. Patří mezi jediný zpravodajský server, který poskytuje přehledný online archiv článků, multimédií a fotogalerii vždy pod přehledem všech článků v jednotlivých rubrikách. Jako ostatní portálové zpravodajské servery poskytuje svůj zpravodajský servis pouze na internetu a nemá svou tištěnou podobu (Ireiová, 2009).

Podle Tomáše Trampoty a Martiny Vojtěchovské se média snaží posílit svoji důvěryhodnost tím, že používají autentické výrazové prostředky, které napomáhají prezentovat zprávy tak, „jak se doopravdy staly“. Mezi to mohou patřit také grafické statis-

---

²⁵ Během studia jsem měla možnost nahlédnout zkoumání mediálního obrazu dvou tehdy aktuálních témat a to: Mediální obraz uprchlíků a mediální obraz inkluze.

tiky, které lze ve zkoumaných článcích očekávat. K posílení dojmu autority přispívají média tím, že do zpráv zařazují experty na danou problematiku (Trampota, Vojtěchovská, 2010).

Ve většině článků, které jsem v rámci této analýzy četla²⁶, se objevují odborníci či zainteresovaní jedinci, kteří se k tématu vyjadřují. V článcích vystupují například ředitelé organizací, vedoucí pracovníci, politici, odborníci z řad psychologů či právníků. Z toho lze minimálně odvodit, že se Aktuálně.cz snaží prezentovat jako důvěryhodný internetový deník.

6.4.2 Výběr časového období

Pro zkoumání mediálního obrazu transformace péče o ohrožené děti v internetovém deníku Aktuálně.cz jsem si zvolila časové období mezi 1. lednem 2012 a 31. prosincem 2016. V roce 2011 vláda předložila Poslanecké sněmovně návrh novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Novela zákona začala platit 1. 1. 2013. Tento mezník byl pro chystající se změny v systému péče o ohrožené děti jeden z nejdůležitějších. V první fázi jsem se zaměřila na období 2013 – 2016 a to právě z důvodu přijetí novely zákona. Po zanalyzování všech dostupných článků a následnému zaměření se na transformaci péče o ohrožené děti jsem přidala rok 2012 a to z důvodu toho, že mi přišlo zajímavé zaměřit se také na to, co se dělo před přijetím novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Rok 2012 lze zároveň považovat za zásadní milník v procesu transformace systému péče o ohrožené děti, neboť došlo ke schválení *Národní strategie ochrany práv dětí* a *Akčního plánu* k jejich naplnění. Tyto dokumenty definují základní principy, cíle a aktivity, které se mají podílet na vytvoření funkčního systému zajišťující důslednou ochranu všech práv dětí a naplňování jejich potřeb. Rok 2012 již zkoumám s konkrétním zaměřením.

---

²⁶ I analýz předchozích.

6.4.3 Výběr článků

Výběr zahrnuje články z internetového deníku Aktuálně.cz. Věnovala jsem se článkům, které byly publikovány v období od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2016. Soubor článků, se kterými jsem pracovala, vznikl za pomoci automatického vyhledávání v mediálním archivu MediaSearch, pomocí zadaných klíčových slov²⁷ (tabulka 3.). Vybraná klíčová slova jsem volila nejdříve obecně.

6.4.4 Charakteristika článků

Na základě analýzy těchto článků (tabulka 3.) jsem se dále zaměřila na pěstounskou péči (tabulka 4.), která byla v popředí i ve výběru uvedeném výše. Články jsem v této fázi vyhledávala za pomoci klíčového slova „pěstoun“. Tato formulace vyhledávání se neomezuje na jeden tvar zadaného slova, ale všechna slova se stejným kořenem slova (pěstoun, pěstounská péče...)²⁸.

---

²⁷ Pokud v mediálním archivu MediaSearch zadáme více slov, najdou se i ty zprávy, ve kterých jsou všechna tato slova obsažena. Čím menší je vzdálenost slov ve zprávě a čím častěji se hledaná slova vyskytují v porovnání s délkou zprávy, tím je zpráva více relevantní. Archiv umožňuje vyhledávat sousloví pomocí uvozovek (např: „sociální práce“). Tímto způsobem se najdou pouze zprávy, kde jsou tato slova přímo vedle sebe v daném pořadí. Tímto způsobem jsem články pro tuto analýzu vyhledávala já a to z důvodu toho, že bez využití této funkce se jednalo o tisíce článků. Dále jsem kvůli nepřiměřeně vysokému počtu nalezených článků, vyřadila tato klíčová slova: ministerstvo práce a sociálních věcí (544 článků) a sociální zabezpečení (228 článků).

²⁸ Zaměřila jsem se také na články o novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí., neboť mne zajímalo, zda se o novele psalo v procesu příprav (2012). Články, které jsem za pomoci klíčového slova „novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí“ v MediaSearch vyhledala, byly totožné s články, které jsem vyhledala za pomoci klíčového slova „pěstoun“.

Tabulka 3. Vyhledané články na internetovém deníku aktuálně.cz 2013 – 2016.

Aktuálně.cz	Počet článků
„sociální práce“	23
„sociální práce s rodinou“	0
„terénní sociální práce/terénní služby“	0/8
„aktivizační služby pro rodiny“	1
OSPOD/ „orgán sociálně – právní ochrany dětí“	6/15
„sociálka“	40
„práva dětí“	34
„Novela zákona o sociálně – právní ochraně dětí“	5
„ohrožené děti“	12
„týrání dětí“/ „syndrom CAN“	10
„syndrom CAN“	0
„sanace rodiny“	1
„podpora rodiny“	63
„sociální služby pro rodiny“	0
„sociální událost“	0
„komunitní služby“	3
„náhradní rodinná péče“	9
„výchovné problémy u dětí“	0
„svépomocné skupiny“	1
„péče o děti“	99
„případová konference“	0
„transformace systému péče o ohrožené děti“	0
„transformace péče o ohrožené děti“	0
„hodnocení dítěte a rodiny“	0
„právo na dětství“	2
„profesionální pěstounství“	2
„Právo na dětství“	2

Tabulka 4. Vyhledané články na internetovém deníku aktuálně.cz 2012 – 2016/ Pěstoun.

„Pěstoun“	Počet článků
2012	12
2013	10
2014	13
2015	35
2016	22
Celkem	92

Do analýzy bylo zahrnuto celkem 426 článků, kde se objevovala vybraná klíčová slova. Řada článků i z tohoto užšího výběru stála mimo zájem této analýzy. Ve většině článků se objevovalo více klíčových slov najednou, tudíž se články v celkovém výběru opakovaly.

Tabulka 5. Vyřazené články.

2013	2014	2015	2016
Romové	Veřejně prospěšné práce	Senioři	Uprchlíci
Sociální bydlení	Lidé bez přístřeší	Sociální bydlení	Práva dětí ve světě
Chudoba	Dětské skupiny	Uprchlíci	Homosexualita a rodina
Sociální práce	MPSV	Poradenství	Lidé bez přístřeší
Duševní nemocní lidé	Senioři	Nezaměstnanost	Sociální zabezpečení
MPSV	Terénní služby	Koaliční smlouvy	Duševně nemocní lidé
Ubytovny	Duševně nemocní lidé	Homosexualita a rodina	Daňový systém pro rodiny
Sociální zabezpečení	Nezaměstnanost	Práva dětí ve světě	
Homosexualita a rodina	Dotace	Dotace	
Případy mimo ČR	Sociální zabezpečení	Charitativní akce	
Podvodné sbírky na ohrožené děti	Uprchlíci	Sociální zabezpečení	
Soudní rozhodnutí o týraných dětech (bez vyjádření OSPOD)	Práva dětí ve světě	Chudoba	
Podpora rodin po nešťastných událostech	Politické kampaně	Daňový systém pro rodiny	
Politické kampaně	Sociální zabezpečení	Rovnost žen a mužů	
Senioři	Sociální dávky		
Sociální dávky	Rovnost žen a mužů		
Koaliční smlouvy	Daňový systém pro rodiny		
Rovnost žen a mužů			
Komunitní služby pro drogově závislé			

Dětské skupiny			
Dětské léčebny			

V tabulce 5. uvádím témata vyřazených článků, tedy těch, s kterými jsem v analýze detailně nepracovala. Příspěvky, které se týkaly zcela odlišného tématu, v tabulce neuvádím. Odlišným tématem myslím takové téma, které vůbec nesouvisí se sociální prací. V těchto článcích zadané klíčové slovo figurovalo bez kontextu nebo se článek soustředil na zcela jiné téma. Jako příklad uvádím několik typů článků: rozhovor s fotografkou se zmínkou o vystudovaném oboru sociální práce²⁹, články o očkování dětí, články o vhodných školních pomůckách³⁰, články o lékařské péči pro děti³¹, články o leteckých neštěstích³², články o trestech odnětí svobody³³, články o úmrtích dětí v cizině³⁴ apod.. V tabulce 5 tedy uvádím pouze témata, jejichž kontext je blízký zkoumanému tématu, sociální práci obecně. Jednalo se o články, kde se například objevovala témata romské problematiky. V článcích byli Romové spojováni s problematikou sociálního bydlení, demonstracemi, ubytovnami a jejich likvidací. Objevovala se také témata z oblasti sociálního bydlení a lidí bez přístřeší. Ve zkoumaném období rovněž novináři psali o chudobě a jejich následcích. Tyto články upozorňují na nedostatečnou podporu od státu. S tím mimo jiné souvisí články o státní sociální podpoře, kterým se v této analýze rovněž nebudu podrobněji zabývat. Dále byly vyřazeny příspěvky, které nevycházely z českého prostředí, články o uprchlících a témata politicky zaměřené, tzn. články, kde se objevovaly diskuze nad koaličními smlouvami, příspěvky kde vystupovali ministři z různých resortů a komentovali témata, která rovněž stojí mimo zájem této analýzy.

Pokud se zaměříme na podporu rodiny, která je v rámci transformace péče o ohrožené děti středobodem, na Aktuálně.cz ve sledovaném období najdeme také články popisující dávky sociální podpory. V této tematice chybí články odkazující na sociální služby, kam se rodina v tíživé životní situaci může odkázat. Jediná služba, která je v kontextu podpory rodin podrobněji rozebíraná, jsou nově vzniklá střediska dětských skupin a mateřská centra. Dětské skupiny spolufinancuje ministerstvo práce a sociálních

²⁹ Klíčové slovo: sociální práce.

³⁰ Klíčové slovo: péče o děti.

³¹ Klíčové slovo: péče o děti.

³² Klíčové slovo: podpora rodinám.

³³ Klíčové slovo: podpora rodiny.

³⁴ Klíčové slovo: práva dětí.

věcí v rámci projektu zaměstnanost. Zařízení je určeno pro děti od 1 roku a rodiče se tak můžou vrátit dříve do zaměstnání. Zároveň projekt řeší nedostatek míst ve státních mateřských školách. Je pravdou, že dětské skupiny spadají pod ministerstvo práce a sociálních věcí a podporují rodiny, ale nelze je zařadit do sociálních služeb. Řídí se zákonem č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině, který nabyt účinnosti 29. 11. 2014. Nejedná se tedy o sociální službu podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách. Službu si spolufinancují sami klienti a mnohdy se jedná o několik tisíc korun měsíčně.

O sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi se z článků nedozvídáme. Odkaz na sociálně aktivizační službu je pouze v jednom z článků, který se zabývá problematikou dluhů mladých rodin. V tomto článku je pouze zmínka, že je možné obrátit se právě na služby tohoto typu. Konkrétní služba zde není zmíněna. Ani o jiných sociálních službách pro rodiny s dětmi se z článků nedozvídáme.

Za sledované období jsem po vyřazení článků dále pracovala se 129 články. V roce 2012 jsem se dodatečně³⁵ zaměřila na pěstounskou péči. S oblasti pěstounské péče jsem za celé období vyřadila články, které neinterpretovaly události z českého prostředí³⁶. Dále jsem vyřadila články, týkající se vyplácení dávek, které informovaly o administrativní zátěži a pro tuto analýzu dle mého názoru nebyly přínosné.

V roce 2013 se mimo výše zmíněných článků psalo o absenci preventivních služeb, náhradní rodinné péči, novele zákona, týraných dětech a o zanedbávané péči. O orgánu sociálně-právní ochrany dětí novináři sice nepíší přímo, ale v článcích se velmi často objevuje odkaz na tento orgán. Jak jsem již uváděla, tyto články jsem nevyřazovala. Jelikož jsem od začátku předpokládala, že se bude jednat o jediné články, kde OSPOD nějakým způsobem vystupuje, považuji za důležité se těmito články v analýze podrobněji zabývat.

V roce 2014 se objevují stejná témata jako v roce 2013. Naopak v roce 2015 se na Aktuálně.cz mohl čtenář dočíst také o krizi Klokánků. Dalším velmi důležitým tématem je kritika roztržitého resortů v oblasti péče o děti a diskuze nad snahou péči o ohrožené děti sjednotit.

---

³⁵ Jelikož rok 2012 jsem začala zkoumat při závěru výzkumu (viz. podkapitola 6.4.4 Charakteristika článků)

³⁶ Jednalo se o články, kde byla popsána konkrétní událost a zároveň se v textu objevila zmínka o pěstounské péči. Pro upřesnění uvádím jeden z článků, který byl obsahově podobný těm ostatním: (Třináctiletý Nor ubodal tříletého adoptivního bratra, Aktuálně.cz, 11. 10. 2013).

Během analýzy všech článků jsem dospěla k závěru, že témata, která se v člancích objevují, jsou nejbližší změnám, na které se soustředí transformace péče o ohrožené děti (2012 – 2016). Tímto se sledované téma redukovalo a specifikovalo.

6.5 Metoda výzkumu

Vzhledem k cíli práce a výzkumným otázkám jsem zvolila kvalitativní výzkum. Sběr dat je v tomto případě otevřenější a není tak zatížen výzkumníkovou znalostí tématu před sběrem dat. Flexibilita umožňuje větší otevřenost vůči novým podnětům (Trampota, Vojtěchovská, 2010).

Při začátcích bádání jsem začínala s obecnou výzkumnou otázkou a chtěla jsem se zaměřit na sociální práci s rodinou v obecné rovině. Zajímalo mne, jak se píše o sociální práci s rodinou, co se v člancích objevuje a co naopak chybí. Během studia sociální práce jsem měla možnost nakouknout do této problematiky a zároveň mě má osobní zaujatost vedla k tomu, abych své znalosti z oblasti sociální práce s rodinou prohlubovala. Jak se během mé práce ukázalo, znalost tématu byla jen povrchní. Zajímala jsem se vždy o konkrétní služby pro ohrožené děti, nikoliv však o to, co za tím stojí. Tím mám na mysli například systémové fungování. Během výzkumu jsem své znalosti obohatila a zároveň specifikovala své téma – výzkumná část se zaměřuje na transformaci péče o ohrožené děti.

Mezi přednosti kvalitativního výzkumu, které jsou pro tento výzkum důležité, patří například tyto: možnost získat podrobný popis a vhléd zkoumaného jevu, možnost navrhnout nové teorie, dobře reagovat na místní situace a podmínky. Kromě předností jsem si zároveň vědoma i nevýhod, na které nesmíme zapomínat: získaná znalost nemusí být zobecnitelná, analýza dat i jejich sběr jsou časově náročné a sběr i analýza dat mohou být silně ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi (Hendl, 2016).

Považuji za důležité zdůraznit především zobecnitelnost výsledků výzkumné části. Výzkumná část se soustředí na internetový deník Aktuálně.cz a dané časové období. Lze předpokládat, ale nemusí tomu tak být, že při výběru jiného deníku či zcela jiného média by výsledky byly jiné. Závěry také ovlivňuje zkoumané období. Není tedy cílem podat výsledky, které říkají, jak se o transformaci systému péče o ohrožené děti u nás píše, ale popsat výsledky, které vycházejí z konkrétního internetového deníku. Zobecnitelnost v tomto případě opravdu možná není.

6.5.1 Zakotvená teorie

Pojetí kvalitativní analýzy, kterou jsem se řídila během svého výzkumu se nazývá *Grounded theory*, nebo-li český ekvivalent *zakotvená teorie*. Zakotvenou teorii jako metodu vyvinuli dva sociologové: Barney Glaser a Anselm Strauss (Strauss, Corbinová, 1999).

Jak jsem již zmiňovala, počáteční otázka byla široká. Tento počátek byl pro mne směrníci. Během výzkumného procesu jsem objevovala nové pojmy a vztahy mezi nimi, a tím se výzkumná otázka zužovala. Výzkum tedy začínal otevřeně, tím nevyklučoval možnosti objevu, což je právě prvotním účelem použití zakotvené teorie (Strauss, Corbinová, 1999).

Pro zakotvenou teorie je dále důležitý pojem teoretická citlivost, kterou je možné získat z několika zdrojů. Jelikož mé profesní zkušenosti v této oblasti nejsou nějak velké a dostačující, zaměřila jsem se na literaturu, výzkumné práce a další odborné dokumenty vztahující se k tématu. Seznámením s těmito zdroji jsem získala další znalosti, které mi pomáhaly lépe se orientovat a správným směrem se soustředit na zkoumaný jev. Studium odborných zdrojů mi dále pomohlo k rozpoznání toho, co může být ve zkoumaných člancích důležité (Strauss, Corbinová, 1999).

8 Analytická část

Ve své analýze vycházím z metody zakotvené teorie. Tato metoda zahrnuje také postupy, které mi umožnily zpracovat data. Články jsem zpracovávalo pomocí kódování.

„Kódování představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby. Je to ústřední proces tvorby teorie z údajů“ (Strauss, Corbinová, 1999).

Dle Barney Glaser a Anselm Strauss se analýza zakotvené teorie skládá ze tří hlavních typů kódování:

1. Otevřené kódování

V tomto kroku jsem analyzovala články a pojmenovávala jevy. Proces seskupování pojmů se nazývá kategorizace. V tomto kroku jsou zjišťovány podobnosti a rozdíly. Podobné charakteristiky, jevy, události jsou seskupeny do kategorií.

2. Axiální kódování

Tento typ kódování pomáhá blíže určit kategorie. Nové uspořádání údajů je tvořeno v duchu paradigmatu, který zahrnuje podmiňující vlivy, kontext, strategie jednání a interakce a následky.

3. Selektivní kódování

Selektivní kódování má za úkol výběr centrální kategorie. Jednak uvádí všechny kategorie do vztahu k hlavní kategorii a dále je uvádí do vzájemných vztahů. Ústřední kategorie mi poté sloužily jako zdroj analýzy (Strauss, Corbinová, 1999).

8.1 Analýza

Shrnutí hlavních zjištění na základě analýzy článků z internetového deníku Aktuálně.cz:

- V oblasti sociální práce s rodinou se nejčastěji píše o ohrožených dětech³⁷. V příspěvcích jsou informace o týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětech, náhradní rodinné péči a ústavní péči. Novináři také seznamují čtenáře s konkrétními

---

³⁷ Sociální práce s rodinou nabízí širokou variabilitu toho, jak fakticky rozdílné mohou být cílové skupiny, na které se sociální pracovníci v rámci této skupiny zaměřují. V praxi lze sociální práci s rodinou rozdělit na: sociální práci se zneužívanými, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami, sociální práci s osamocenými rodiči, sociální práci s rodinami v rozvodu, sociální práci s rizikovou mládeží (Matoušek & Koláčková & Kodymková, 2010).

příběhy či kauzami. V tomto smyslu je sociální práce s rodinou prezentovaná spíše jako sociální práce zaměřená pouze na dítě, nikoliv na celou rodinu. Čtenář tak dostává pouze část informací, které mohou vytvářet dojem, že cílem sociální práce je pouze řešit následky nepříznivých životních situací rodin, nikoliv jim předcházet a zaměřovat se na podporu rodiny, jež je jedním z cílů transformace systému péče o ohrožené děti.

- V popředí zájmu novinářů je ve sledovaném internetovém deníku Aktuálně.cz téma pěstounské péče, které je novináři nejčastěji spojována s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pěstounská péče patří mezi dílčí témata transformace systému péče o ohrožené děti. Výběr tématu, který se do médií dostane souvisí s mediálním pojmem agenda setting (viz. podkapitola 5.4 Nastolování agendy). Média mohou při zpracování vybraných témat některé informace zdůraznit, jiné naopak potlačit, nebo zcela vynechat. V případě pěstounské péče je v analyzovaných článcích zdůrazněna jedna z forem pěstounské péče a to pěstounská péče na přechodnou dobu.
- Orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální pracovníci jsou nejspíše pro novináře ne příliš atraktivním tématem. OSPOD v souvislosti s novelou zákona není v žádném z článku představen ani nijak řešen. Sociální pracovníci, kterých se novela týká, rovněž v článcích nevystupují. OSPOD je přiblížen čtenáři pouze v článcích, kde novináři na tento orgán odkazují. Jedná se o články, které se věnují konkrétní události. V těchto článcích vystupují nezletilé děti a jsou zobrazovány konkrétní situace, do kterých je zapojena činnost OSPODu. Tímto způsobem je alespoň minimálně představeno poslání orgánu sociálně-právní ochrany dětí.
- Konkrétní postup OSPODu je představen pouze v jedné kauze *Spor v Janově*. V těchto článcích je představeno pochybení pracovníků a nestandardní postup. V těchto článcích je prostřednictvím článků vytvořen obraz OSPODu jednoznačně negativně.
- V článcích se nejčastěji objevují hlasy politiků, ministrů, ředitelů služeb/center pro rodinu a ombudsmanů. Minimální prostor naopak dostávají klienti a sociální pracovníci, kteří se v článcích téměř nevyskytují (pouze v 3 článcích).
- Ve zkoumaném vzorku se objevují čtyři kauzy: *Spor v Janově*, *Výchovný ústav v Chrastavě*, *kauza Kuřim* a *kauza odebraných dětí v Norsku*. Při čemž případ ode-

braných dětí v Norsku je v tomto období ze strany novinářů intenzivně probíraným tématem.

- Kauza odebraných dětí v Norsku byla v roce 2015 a 2016 ze strany novinářů nejvíce probíranou kauzou. Ačkoliv se to na první pohled nemusí zdát, souvisí s transformací péče o ohrožené děti. Z tohoto důvodu tuto kauzu zařazuji do analytické části a interpretuji závěry, které se transformace péče o ohrožené děti mohou nějakým způsobem dotýkat.

8.1.1 Ohrožené děti

Analyzované články se zabývají ohroženými dětmi v několika rovinách: zanedbaná péče o děti, týrané děti, nevhodné zacházení s dětmi a konkrétní události dětí s poruchami chování.

O zanedbané péči dětí novináři píší ve dvou kontextech. Popisují jednak konkrétní příběhy rodin a jednak se vyjadřují k systému péče ze strany státu. V tomto kontextu se zabývají úskalím jednotlivých zákonů, výkonem orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jednotlivými postupy při konkrétních kauzách. Tématem, které je v popředí zájmů novinářů, z oblasti sociální práce s rodinou, je ve sledovaném období téma pěstounské péče.

Sociální práce s rodinou je zaměřená na rodiny s dětmi, které se ocitají v krizové či dlouhodobě nepříznivé situaci. V rámci SPOD, sociální pracovník nabízí rodině různé možnosti řešení jejich situace a snaží se o preventivní působení na rodinné vztahy. V případě, že to situace vyžaduje, využívají sociální pracovníci i direktivnější opatření, který jim umožňuje zákon. (Novotná & Fejt, 2009) Ukázka direktivnějšího opatření je pro novináře zajímavější a právě tyto články se podílejí na vytváření negativního obrazu sociální práce s rodinou. Zde platí tvrzení Boba Franklina a Nigela Partona, kteří uvádějí, že preferování negativních události převládá i u témat, které se týkají sociální práce (Franklin & Parton, 1991).

8.1.2 Pěstounská péče

S novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí bezesporu souvisí pěstounská péče, které se novela také dotkla (viz. podkapitola 2.1 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Novináři dávají do souvislosti tři důležité informace a těmi jsou: novela

zákona o sociálně-právní ochraně dětí, změny v pěstounské péči a vysoký počet dětí žijících v ústavních zařízeních. Tímto způsobem je vykreslena novela zákona. Další skutečnosti, které novela přináší, novináři opomíjejí. Čtenáři se nedozvídají žádné informace o OSPODu a o nových metodách sociálně práce s rodinou. Mezi nové metody, které mají napomáhat efektivnějšímu řešení konkrétních případů je pořádání případových konferencí. Novela dále klade ještě větší důraz na zachování rodiny jako celku, prostřednictvím podpory celé rodině. Tento nástroj definuje jako sanaci rodiny. To vše v příspěvcích na Aktuálně.cz chybí.³⁸ Pěstounská péče je naopak tématem vyzdvihovaným.

„Schválení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která posiluje postavení pěstounů a tím i celou oblast náhradní rodinné péče, v důsledku povede velmi pravděpodobně i ke zvýšení zájmu o téma ohrožených, opuštěných či jinak znevýhodnění dětí.“ (Kam pro první informace? Třeba na Adoptce.com, Aktuálně.cz, 17. 12. 2012)

V souvislosti s pěstounstvím se píše o profesionalizaci pěstounské péče: „*profesionální pěstounská péče*“³⁹, „*profesionální pěstoun*“, „*profesionalizace pěstounství*“⁴⁰.

Upozaděno nebylo také téma, které v souvislosti s novelou rezonovalo společností a to možná motivace nových zájemců o pěstounství na přechodnou dobu. Finanční odměna byla v článcích zdůrazňovaná. Pro čtenáře, který se v této oblasti nepohybuje, a zároveň jsou tyto příspěvky jediným zdrojem informací, může být matoucí rozdělení pěstounské péče. V souvislosti s finančním ohodnocením je ve zkoumaném vzorku vyzdvihována krátkodobá PP nebo-li PPPD (viz. podkapitola 2.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu).

Níže uvedené úryvky se vztahují k tomuto typu PP:

„Podle kritiků, mezi něž patří i někteří poslanci, není profesionální pěstounská péče vždy kvalitní a část lidí ji chce poskytovat pouze pro peníze.“ (Pěstounů přibývá, je jich skoro třikrát více než loni, Aktuálně.cz, 30. 4. 2015)

„Úprava částek zájem o profesionální pěstounskou péči výrazně zvýšila.“ (Přechodných pěstounů přibývá. Je jich téměř třikrát více, Aktuálně.cz, 15. 2. 2015)

---

³⁸ Důraz na podporu rodiny lze pozorovat v příspěvcích zabývajících se kauzou odebraných dětí v Norsku.

³⁹ Expertka: Pěstounská péče nemůže být byznys, kritici se mýlí, Aktuálně.cz, 21. 1. 2015.

⁴⁰ Pěstoun za 23 tisíc? Pozor na zneužití, radí odborník, Aktuálně.cz, 14. 1. 2012.

„Profesionální pěstouni dostávají odměnu 20 tisíc korun měsíčně. Mají ji i v době, kdy se o žádné dítě nestarají.“ (V Česku je málo pěstounů, ministerstvo chce najít další, Aktuálně.cz, 11. 3. 2013)

„Podle Zuzany Baudyšové z Nadace Naše dítě ale zvýšení pěstounské odměny může snížit kvalitu péče náhradních rodičů. Mám obavy, aby do toho nešli lidé jen kvůli penězům, miní.“ (Stát hledá pěstouny. Pomoci má víc peněz i velká kampaň, Aktuálně.cz, 4. 1. 2012)

„Je to reálné částka. Možná už pěkný plat.“ (Pěstoun za 23 tisíc? Pozor na zneužití, radí odborník, Aktuálně.cz, 14. 1. 2012) Takto odpověděl v jednom z rozhovorů Karel Kosina, šéf oblastní charity Brno. Novinář se ho ptal na otázku, zda se mu navrhovaná částka 23 tisíc zdá málo nebo hodně.

„Ano, bojím se toho, že více peněz může také přilákat k poskytování této služby řadu lidí, kteří nebudou kompetentní a budou je lákat právě jen ty peníze.“ (Kdekdo se ohání zájmy dětí. Přitom chce jen vydělat, Aktuálně.cz, 9. 11. 2012) Podobné obavy vyjadřuje také ředitel Dětského domova v Novém Strašecí.

Naopak finanční stránka u dlouhodobých pěstounů není blíže komentovaná, pouze novináři čtenáře informují o konkrétních částkách:

„Za péči o jedno dítě dostane pěstoun příspěvek 8 tisíc korun měsíčně. Za péči o dvě děti stát stát vyplácí 12 tisíc, za tři pak 20 tisíc korun.“ (Hrozí nám Norsko, varuje poslankyně a chce zrušit pěstouny, Aktuálně.cz, 21. 1. 2015)

Je tedy zcela možné, že ne jen pro novináře, ale i pro širokou veřejnost představuje PPPD nedůvěru v pečující osoby. U dlouhodobé PP se počítá i s tím, že se o děti postarají příbuzní a nejspíše to vyvolává obecně větší důvěru. Také s tím může souviset výše zmíněná profesionalizace, která může svádět k myšlenkám, že zájemce bude lákat pouze finanční ohodnocení.

Novináři prezentují i další negativní vnímání novely. Upozorňují na nedostatečný počet pěstounů a zmiňují informaci, že kvůli novele se ocitlo ve finančních problémech zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, síť Klokánků. Tato záležitost je poměrně složitá a v následujícím textu pouze cituji část příspěvků ze zkoumaných článků. Neoznačuji tím tedy, že se jedná o dopad novely. Pouze interpretuji názory, které také mohou vytvářet obraz probíhajících změn.

„Fond ohrožených dětí (FOD) kritizuje návrh novely zákona, upravujícího ústavní a pěstounskou péči v Česku. Důvodem je likvidace Klokánků a podobných zařízení poskytující rodinně zaměřenou péči.“ (Klokánkům hrozí konec, stát chce spíše pěstouny, Aktuálně.cz, 12. 1. 2012)

„S Marksovou chce Zeman mluvit hlavně o novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Změna zákona, která se uskutečnila před dvěma lety, prý podmínky fondu zhoršila.“ (Zeman chce pomoc Klokánkům, dá jim peníze ze svého fondu, Aktuálně.cz, 31. 8. 2015)

„V Česku funguje zatím jen několik desítek profesionálních pěstounských rodin, které mají na přechodnou dobu přijímat děti v nouzi. Podle plánů by přitom takových rodin bylo potřeba aspoň 300, aby ohrožené děti nekončily v ústavech.“ (V Česku je málo pěstounů, ministerstvo chce najít další, Aktuálně.cz, 11. 3. 2013)

„Zákon navíc narazil na nezájem Čechů o profesionální pěstounskou péči, do které mají už od příštího roku mířit všichni odebrání kojenci, ročně jich je téměř 2000. Zatím je k dispozici jen 70 pěstounských rodin, dodala MF Dnes Müllerová.“ (Ministryně odvolala úředníka, který si přivydělával, Aktuálně.cz, 1. 7. 2013)

„Novela má podle svých navrhovatelů snížit počet dětí v ústavech a naopak podpořit pěstounskou péči. Podle kritiku však novela rozvrátí současný fungující stav, udělá s pěstounství trh a ústavní péči v podstatě zlikviduje.“ (Je to špinavý obchod s velkou provizí, bouřila opozice, Aktuálně.cz, 8. 11. 2012)

V roce 2012 a 2013 články prezentovaly nejistotu spojenou s novelou zákona. V roce 2013 vyšel na Aktuálně.cz pouze jeden článek, který poukazuje na dostatek pěstounů, ale zároveň kontext článků vypovídá o dalších úskalích.

„V Česku letos přibylo šest stovek pěstounů. V lednu stát vyplácel odměnu za péči o opuštěné děti 9100 lidem, na konci července ji pobíralo 9700 osob. Vyplyvá to z údajů ministerstva práce o vyplácených dávkách.“ (V Česku od ledna přibylo 600 pěstounů, je jich 9700, Aktuálně.cz, 25. 9. 2013)

Tento článek dále upozorňuje na nárůst výdajů: *„Za prvních sedm letošních měsíců si opatrovatelé ohrožených dětí rozdělili 653, 3 milionu, tedy skoro jednou tolik co loni. Za nárůstem výdajů je právě novela, která odměny zvýšila.“ (V Česku od ledna přibylo 600 pěstounů, je jich 9700, Aktuálně.cz, 25. 9. 2013)*

O pár řádku tento argument dávají do souvislosti s jedním z cílů transformace⁴¹: „*Zástupci organizací na pomoc dětem a pěstounům před časem uvedli, že roční pobyt dítěte v dětském domově vyjde na víc než 280 000 korun a v kojeneckém ústavu na asi 450 000 korun. Na odměny profesionálního pěstouna stát vydá 240 000 korun za rok.*“ Zároveň ve stejném článku zdůrazňují, že bychom se měli spíše zaměřit na prevenci. „*Jen o něco více stojí terénní pracovník, který pomáhá třeba ve dvou desítkách rodin v tísní, aby v nich děti mohly zůstat.*“ (V Česku od ledna přibylo 600 pěstounů, je jich 9700, Aktuálně.cz, 25. 9. 2013)

Novináři tak v jednom článku argumentují několika fakty, které bez hlubších znalostí mohou působit tak, že profesionální pěstounství je neefektivní a zabraňuje tak financování preventivním opatřením.

Na rozdíl od dalších dílčích cílů transformace péče o ohrožené děti, byla právě pěstounská péče tématem, kterému se věnovala pozornost. Probíhalo především aktivní oslovování zájemců. Jak uvádí například Hana Pazlarová, aktivní oslovování probíhá na třech úrovních: národní úroveň, regionální a lokální úroveň a individuální oslovování. Příkladem národní kampaně je projekt MPSV „Právo na dětství“, ve kterém je pěstounská péče jedním z hlavních témat. Regionální/lokální kampaně se soustředí na oslovení pěstounů v konkrétních oblastech. Jako příklad Hana Pazlarová uvádí například Moravskoslezský kraj, který v lednu 2016 spustil kampaň „*Hledá se rodina, do každého počasí*“ a v Karlovarském kraji probíhala kampaň „*Staňte se pěstounem*“. Nesmíme také zapomínat na individuální oslovení, které přirozeně probíhá tam, kde funguje pěstounská rodina a ve své komunitě představuje realitu pěstounské péče (Pazlarová, 2016).

Novináři tak měli možnost využívat více zdrojů, které předpokládám, byly zároveň snadněji dostupné než kupříkladu informace o nových metodách OSPODu. Praktické informace o zavedené praxi je prakticky možné získat pouze od sociálních pracovníků. Tyto informace jsem si bohužel nemohla ani já sama ověřit. Navázání kontaktu s pracovníkem OSPOD se mi během mého bádání nepodařilo. Oslovila jsem několik sociálních pracovníků, s kterými jsem měla již předchozí zkušenosti a žádná z těchto pracovníků nebyla našemu setkání otevřená. Z toho důvodu jsem neměla možnost získat informace o tom, jak a zda-li vůbec probíhá s OSPODem a novináři spolupráce, zda se

---

⁴¹ Optimalizace financování systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti (viz. kapitola 2 Transformace systému péče o ohrožené děti).

sami sociální pracovníci obracejí na novináře a v jakých případech se naopak obrací novináři na ně.

8.1.3 Systém péče o ohrožené děti

Novináři se v článcích dále také soustředí na argumenty, které hovoří ve prospěch novely zákona. Po přijetí novely jeden z novinářů zdůraznil důležitost novely informativním článkem, kde novelu označil za „jednu z nejdůležitějších reformních norem.“ (Péče o děti: Co víme a nevíme o reformní novele, Aktuálně.cz, 1. 1. 2013)

Novináři vyzdvihují i její pozitivní záměr, který souvisí s podporou náhradní rodinné péče. Cíle novely jsou v tomto směru vykresleny takto: „dostat děti z ústavu“⁴², „jsou více podporovány pěstounské rodiny“⁴³, začala platit novela o ochraně dětí, která upřednostnila péči v rodině před ústavem⁴⁴.

Změny v pěstounské péči a celkově nové nastavení systému náhradní rodinné péče reagují na dlouhodobou kritiku České republiky za vysoký počet dětí žijících v ústavních zařízeních. Ani tento pohled novináři v článcích nevynechávají.

„Česko se řadí mezi země s nejvyšším počtem dětí v ústavní péči. V ústavech žije kolem 20 tisíc dětí. Každoročně přibudou zhruba dva tisíce.“ (Pětina dětí se vrací z ústavů k rodičům. A znovu u nich trpí, Aktuálně.cz, 12. 5. 2014)

Proměna českých dětských domovů a kojeneckých ústavů se odkládá. Ministryně práce Michaela Marksová slibovala, že se postará, aby v ústavech trvale žilo co nejméně dětí.“ (Opuštěné děti dál zůstávají v ústavech. Tři ministerstva se nedokážou dohodnout, Aktuálně.cz, 21. 12. 2015)

„Česko léta sklízí kritiku domácích i zahraničních institucí za vysoký počet dětí v ústavech a roztržitost resortů.“ (Sjednocení péče o ohrožené děti se odkládá, ministerstva se zatím nedohodla, Aktuálně.cz, 4. 11. 2015)

„V Česku zatím v brzké době nezačne platit postupný zákaz posílat děti v tisni do sedmi let do ústavů. Péče o ohrožené děti, o kterou se dělí tři resorty, se pod jedno ministerstvo také zřejmě nyní nesloučí.“ (Vláda chystá změny v péči o ohrožené děti, do voleb už je zřejmě nestihne realizovat, Aktuálně.cz, 23. 11. 2016)

⁴²Ministryně odvolala úředníka, který si přivydělával, Aktuálně.cz, 1. 7. 2013.

⁴³Klokánky pro ohrožené děti nyní samy před kolapsem, Aktuálně.cz, 12. 8. 2015.

⁴⁴Pěstounů přibývá, je jich třikrát více než loni, Aktuálně.cz, 30. 4. 2015.

„Česká republika je dlouhodobě kritizována za vysoký počet dětí v dětských domovech, přestože jich postupně ubývá. V domovech pro děti nad tři roky bylo koncem listopadu 4300 dětí.“ (Stát by měl zakázat umístování dětí mladších sedmi let do ústavů, žádá Rada pro lidská práva, Aktuálně.cz, 28. 12. 2015)

Novináři zde používají argumenty, které zvyznamňují negativní skutečnosti s kojeneckými ústavu a zdůrazňují naléhavost změny. Používají i mezistátní přirovnání: *Česko se řadí mezi země s nejvyšším počtem dětí v ústavní péči⁴⁵, Česko je poslední zemí v Evropě, v níž je možné do dětských domovů posílat děti do tří let⁴⁶.*

Současné podporování ústavní péče v našem státě a prezentovaná kritika zároveň mohou podávat negativní obraz na Českou republiku, nedostatečnou vyspělost státu a celkové fungování České republiky.

Dále se v příspěvcích objevuje kritika související zároveň s problematikou roztržitosti resortů. Tyto argumenty poslanců či ministrů nejspíš vycházejí z opakovaných podnětů Rady vlády ČR, kde apelují na optimalizaci systému péče o ohrožené děti. Všechny zprávy jsou zveřejněny na stránkách Vlády České republiky (www.vlada.cz). Ze stejné stránky tedy s velkou pravděpodobností novináři citují tyto témata: sjednocení péče, vysoký počet dětí v ústavní péči a zřízení dětského ombudsmana. A to i v případech, kdy na čtenáře může působit, že se jedná o rozhovor.

„V Česku by mohl začít působit ombudsman pro děti. Ochránce dětských práv by mohl začít pracovat ještě do konce volebního období vlády, tedy do roku 2017, řekl ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier.“ (Dienstbier chce ještě do voleb prosadit dětského ombudsmana, Aktuálně.cz, 18. 11. 2014)

Pro představu uvádím citaci ze zprávy, která byla zveřejněna stejný den jako citovaný článek:

„Mou osobní snahou pak je, aby příslušná právní úprava zakotvující dětského ombudsmana do českého právního řádu vznikla a byla přijata do konce tohoto volebního období,“ uvedl mimo jiné Jiří Dienstbier.“ (Archiv zpráv minulých vlád, 18. 11.2014)

Dalším příkladem stejného postupu novináře je tento úryvek:

---

⁴⁵ Pětina dětí se vrací z ústavů k rodičům. A znovu u nich trpí, Aktuálně.cz, 12. 5. 2014.

⁴⁶ Stát by měl zakázat umístování dětí mladších sedmi let do ústavů, žádá Rada pro lidská práva, Aktuálně.cz, 28. 12. 2015.

„Některá zařízení dosud disponují desítkami až stovkou lůžek.“ uvedla rada podnětu vlády. Dodala, že nejčastějším důvodem pro umístění do ústavu bývá nepříznivá situace rodiny, problémy s bydlením a duhy.“ (Stát by měl zakázat umístování dětí mladších sedmi let do ústavů, žádá Rada pro lidská práva, Aktuálně.cz, 28. 12. 2015)

Ve zprávě stojí:

Česká republika je ve středoevropském kontextu posledním státem, který umožňuje bez jakýchkoli omezujících podmínek svěřování dětí předškolního věku, zejména dětí mladších tří let, do kolektivních forem péče, když některá taková zařízení dosud disponují desítkami až stovkou lůžek, a to navzdory dlouhodobě a plošně publikovaným odborným zjištěním o zásadně negativních účincích takové formy péče právě o nejmenší děti. (Archiv zpráv minulých vlád, 30. 4. 2015)

Tyto články budí dojem pouhého přepisování veřejných tiskových zpráv. Z těchto zpráv jsou vždy vybrány jen krátké úryvky, bez hlubšího kontextu vysvětlující řešený problém. Ve zkoumaných textech zůstávají nezodpovězené otázky a kontext není v popředí zájmů novinářů. V mnoha případech závažná tvrzení předávají publiku prostřednictvím výroků, u kterých zcela chybí konfrontace s vyjádřením dalších odborníků: *„Stát finančně znevýhodňuje pěstouny žijící v manželství, upozorňuje zástupce ombudsmana Stanislav Křeček.“ (Stát znevýhodňuje sezdané pěstouny, stěžuje si Křeček, Aktuálně.cz, 7. 1. 2014)*

Texty budí dojem, že novináři se nezaměřují na detaily, které by mohly pomoc čtenáři nahlížet na danou situaci v širších souvislostech. Novináři ve svých člancích také často neuvádějí zdroje, čtenář si tedy nemá možnost příslušné údaje ověřit. V těchto člancích chybí informace, odkud tyto informace převzali: *„ Až 80 tisícům dětí v Česku hrozí týrání nebo zanedbávání. Podle odhadů je ohlášena asi jen desetina případů, loni jich bylo 7527.“ (Týrání hrozí až 80 tisícům dětí, varuje sdružení)*

Podpora náhradní rodinné péče, rozvoj a profesionalizace pěstounské péče patří mezi cíle transformace systému péče o ohrožené děti. Prostřednictvím médií je tato změna prezentována jako změna zásadní a je správně spojována s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která zavedla vyšší podporu pěstounů. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí je spojována pouze s PP a ostatní skutečnosti a změny v systému péče o ohrožené děti novinářům unikají.

8.1.4 Kauza v Norsku

Norská kauza byla ve sledovaném období intenzivně medializovanou kauzou. Ve zkoumaném vzorku bylo zařazeno 63 článků. Kauza se na Aktuálně.cz nejvíce objevovala v roce 2015 (34 článků). V roce 2016 bylo článků o odebraných dětech v Norsku 23. Je zcela možné, že článků o této kauze bylo za sledované období mnohem více. Já jsem pracovala pouze s těmi, které jsem vyhledala pomocí klíčových slov. Jelikož toto téma není hlavním tématem diplomové práce, články jsem cíleně nevyhledávala. Kauzu odebraných dětí norskou sociální službou dávám do souvislosti s českým prostředím a budu interpretovat pouze závěry, které se dotýkají tématu diplomové práce. Tudíž se domnívám, že vzorek 63 článků je pro účely této práce dostačující.

Mediální obraz této kauzy je dle mého názoru důležitý z několika důvodů, které jsme již zmiňovala v kontextové části. Kauza je řešena paralelně se změnami systému péče o ohrožené děti u nás a tím, se může stát, že si ji čtenář bude dávat do souvislosti se změnami péče o ohrožené děti v České republice. Tímto způsobem, může tato kauza ovlivnit mediální obraz zkoumaného tématu.

Medializace případu odebraných dětí v Norsku v některých článcích působí jako „strašák“, z kterého by se Česká republika měla ponaučit.

K pěstounské péči na přechodnou dobu v kontextu kauzy vyjadřuje například Jitka Chalánková: „*Je to zneužitelné. Hrozí podobné problémy, se kterými se teď potýkájí v Norsku*“ a dále odkazuje „*na případ, kdy norské úřady odebraly syny české matce.*“ (Hrozí nám Norsko, varuje poslankyně a chce zrušit pěstouny, Aktuálně.cz, 21. 1. 2015) Tyto články mohou zvyšovat obavy z profesionalizace náhradní rodinné péče, díky které dochází k rozšíření pěstounské péče.

V příspěvcích se dále opakuje tvrzení, že i přes to, že nebylo potvrzeno podezření ze zneužívání a zanedbávání, děti zůstávají u pěstounů:

„*To se nepotvrdilo. Soud považoval ale zjištění za závažná a děti nechal u pěstounů.*“ (Kauzu Michalákových musíme dostat do Štrasburku. Tam už může Česko zasáhnout, říká Kapitán, Aktuálně.cz, 9. 10. 2015)

„*Dnes devítiletý Denis a šestiletý David vyrůstají odděleně ve dvou pěstounských rodinách. Matka je chce získat zpět. Zatím s odvoláním neuspěla.*“ (Šéf úřadu: Norové odebrali české děti nejen kvůli zneužívání, Aktuálně.cz, 6. 3. 2015)

„Barnevernet jí odebral kvůli údajnému zneužívání dva syny, které odděleně umístil do pěstounských rodin.“ (Dceru smí vidět jen 16 hodin ročně, líčí Češka v Norsku, Aktuálně.cz, 18. 1. 2015)

„Matka údajně žije poměrně daleko od pěstounských rodin, což ztěžuje projev bližšího zájmu o chlapce“ (Odebrané děti: Kauza, jaká tu dlouho nebyla, Aktuálně.cz, 26. 5. 2018)

Novináři v těchto článcích znovu poukazují na rizika spojené s pěstounskou péčí. Staví vedle sebe rodiče a pěstouna, přičemž pěstouni jsou v tomto případě v lepší pozici. Informace, že děti žijí odděleně či daleko od své biologické matky rozhodně nevyvolávají dojem, že je zde snaha o zachování rodiny, tak jak tomu je v cílech transformace. Naopak poukazují na to, jak pěstounská péče tyto vztahy ničí a zdá se, že je upřednostňovaná.

V článcích se také setkáváme s názorem možného zneužití pěstounské péče:

„Problém pěstounských rodin je ten, že jsou najaté. Norská sociální služba s nimi má dohodu, kterou mohou obě strany s tříměsíční výpovědní lhůtou ukončit. To se také děje a děti občas musí přecházet z rodiny do rodiny, řekla Thiisová.“ (Rozhodnutí o osudu Michalákových by mohlo padnout června, Aktuálně.cz, 10. 2. 2015)

Dalším zajímavým momentem jsou argumenty, které také nevrhají na český systém dobré světlo:

„Aby Norská služba neměla strach, že v případě návratu dětí do Čech jim tu bude ubližováno, jak v minulosti argumentovala.“ (Zdechovský: Norsko chce mít jistotu, že se dětem nic nestane, Aktuálně.cz, 11. 1. 2015)

Jelikož na Aktuálně.cz je Barnevernet prezentován především negativně, ani tato výpověď není pro utváření obrazu systému péče o ohrožené děti u nás pozitivní:

„O Barnevernet se zajímám poměrně intenzivně, a když vidím, jak třeba pracuje s rodinami, tak si myslím, že Česká republika je na stejné, ne-li lepší úrovni.“ (Zdechovský: Norsko chce mít jistotu, že se dětem nic nestane, Aktuálně.cz, 11. 1. 2015)

Naopak pozitivně může vyznít přístup českého státu, který je prezentovaná tak, že se o kauzu intenzivně zajímá a usiluje o návrat dětí do biologické rodiny. V těchto článcích naopak novináři interpretují to, co v článcích z českého prostředí chybí a zároveň je pro vytváření obrazu transformace systému péče o ohrožené děti velmi důležité.

Využívané formulace o zohledňování rodiny, podpory rodinných vazeb v sobě skrývají související pojem s transformací péče o ohrožené děti a to sanací rodiny:

„Máme zájem na spravedlivém, objektivním posouzení celé věci, aby byl zohledněn zájem rodiny, zájem dětí, řekl Sobotka.“ (Kauza odebraných dětí: Hašek nabídl medaili, Sobotka tlak, Aktuálně.cz, 10. 2. 2015)

„Českou stranu zajímá i možnost setkávání dětí s dalšími příbuznými.“ (Kauza odebraných dětí: Hašek nabídl medaili, Sobotka tlak, Aktuálně.cz, 10. 2. 2015)

„Norsko nechápe, jak citlivou otázkou je pro Čechy osud odebraných chlapců Michalákových“ (Norsko: Péči o děti máme dobrou, politické zásahy nebereme, Aktuálně.cz

„Premiér Bohuslav Sobotka požaduje, aby norský sociální úřad či soudy rozhodovaly objektivně s ohledem na zájmy dětí, na zájmy biologické rodiny.“ (Sobotka žádá premiérku Norska o dohled kauzy Michalákových, Aktuálně.cz, 21. 1. 2015)

V článcích, kde je prezentována kauza odebraných dětí norskou sociální službu, novináři nepíší o sociální práci přímo, ale přesto obraz o sociální práci s rodinou tyto články vytvářejí. V těchto článcích se objevuje instituce Barnevern, která je ve většině článků pojmenovaná „norskou sociálkou“.

„A polské úřady varují své občany, že norská sociálka odebírá děti.“ (Zdechovský: Norsko chce mít jistotu, že se dětem nic nestane, Aktuálně.cz, 11. 1. 2015)

„Přibývá případů, kdy norská sociálka odebrala děti českým rodičům.“ (Dceru smí vidět jen 16 hodin ročně, líčí Česka v Norsku, Aktuálně.cz, 18. 1. 2015)

„Norská „sociálka“ odebrala chlapce české matce a otci v květnu 2011 pro podezření ze zneužívání a zanedbávání, která se ale nepotvrdila. Hoši vyrůstají odděleně v pěstounských rodinách.“ (Matka chce získat syny z Norska přes sestru, má větší šanci, Aktuálně.cz, 9. 2. 2015)

„Policie případ odložila a obvinění nepadlo. Norský soud přesto považoval zjištění za závažná a rozhodnutí „sociálky“ potvrdil.“ (Norsko: Péči o děti máme dobrou, politické zásahy nebereme, Aktuálně.cz, 20. 2. 2015)

Tímto způsobem je v článcích pojem „sociálka“ spojován s odebíráním dětí. „Sociálka“ je pojmem, který je v českém prostředí spojován s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Přestože v těchto příspěvcích nevystupují sociální pracovníci, prostřednic-

tvím popisem kauzy a představením Barnevernu je prezentována jejich práce. Negativní prezentace této kauzy, může vytvořit negativní obraz celé profese.

8.1.5 Hlasy jednotlivých aktérů

Mezi důležité zjištění patří také to, jaké hlasy v článcích dostávají prostor. V tabulce 6. uvádím četnost jednotlivých hlasů, které se v článcích objevují.

Tabulka 6. Jaké hlasy se v článcích objevují.

Hlasy	Četnost
Klient	3
OSPOD	2
Ředitel/ředitelka/vedoucí pracovníci	24/4
Sociální pracovník/pracovnice	1
Občan	5
MŠMT	5
MPSV	23
MZ	2
ČSSZ	1
Ostatní politici	44
Policie	9
Psycholog/psycholožka	2
Právník	2

Pěstoun	3
Prezident České republiky	8
Ombudsman/ombudsmanka	6
Starosta/ starostka	1
Soudce/ soudkyně	3
Ostatní odborníci	19

Nejčastěji se v analyzovaných článcích objevují hlasy ředitelů konkrétních zařízení, organizací či nadací (24 článků), lidí působící na MPSV (23 článků) a ostatních politiků (44 článků). Velmi malý prostor, téměř žádný, dostávají hlasy klientů, pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, sociálních pracovníků a ostatních občanů. Tento fakt může vytvářet dojem, že nejsou kompetentní k účasti na diskuzi a že s nimi veřejnost v této diskuzi nepočítá.

V článcích je minimální zastoupení nezávislých odborníků, zdrojů z výzkumů a studií v oblasti sociální práce s rodinou. A to jak v rámci České republiky tak zahraničí.

Ředitelé zařízení/organizací/nadací čerpají při výpovědích do médií nejčastěji z osobních zkušeností, nebo se odkazují na statistiky MPSV. Tyto hlasy jsou na straně kritických hlasů vůči systému:

„Podle Věry Bechyňové, ředitelky Českého centra pro sanaci rodiny Střep, se do původní rodiny dostávají i ty děti, u kterých by to stát dovolit neměl.“ (Pětina dětí se vrací z ústavů k rodičům. A znovu u nich trpí, Aktuálně.cz, 12. 5. 2014)

„Vysoký počet odebraných dětí ale zároveň naznačuje, že Česko zaostává s poskytnutím pomoci...řekla Petra Wünschová z Centra Locika, které pomáhá dětem ohrožených domácím násilím.“ (Týraných dětí přibývá, častěji jsou také odebírány z rodin, ukazují statistiky ministerstva, Aktuálně.cz, 19. 5. 2016)

„Nadace Naše dítě se následně snažila dopátrat důvodu odebírání. Ovšem podařilo se jí to jen u třetiny případů, přesně u 1015 kauz.“ (Kolik dětí v Česku odeberou rodičům?)

Nikdo neví, Aktuálně.cz, 8. 3. 2015)

Ve zkoumaných textech je identita sociálních pracovníků vytvářena spíše prostřednictvím jiných osob. Vyjádření sociálních pracovníků či bližší seznámení s jejich profesí v textech zcela chybí. Obraz sociálního pracovníka je tedy tvořen prostřednictvím činností, které OSPOD vykonává:

„*Celkem 1015 dětí z rodin odebrali.*“ (V Česku ročně odeberou 3000 dětí. Oficiálně třetinu, Aktuálně.cz, 4. 3. 2015)

„*Podle Valachové si školy stěžují, že selhávají orgány sociálně – právní ochrany dětí.*“ (Ředitel školy Na Třebešíně o šikaně učitelky věděl od října, zjistila inspekce, Aktuálně.cz, 24. 3. 2016)

„*Ministerstvo práce a sociálních věcí prošetřuje postup sociálky v případě Evy Zahradníčkové.*“ (Aktivistku navštívila sociálka. O uprchlíky nešlo, tvrdí Marksová. Ženu prý někdo udal, Aktuálně.cz, 22. 4. 2016)

„*Kam bude následně umístěn, bude rozhodovat orgán sociálně právní ochrany dětí.*“ (Policie hledá rodiče kojence, kterého našli opuštěného v kočárku na nádraží v Mostě, Aktuálně.cz, 8. 1. 2016)

Sociální pracovníci jsou tak prostřednictvím popsáných událostí a konkrétních postupů prezentováni ve spojení s úřadem, který má přidělenou moc odebírat děti a rozhodovat o jejich osudu.

Nejpodrobněji se výkonem práce sociálních pracovníků působících na OSPODu věnují pouze dva články „*Spor v Janově: Sociálka a policie zasahovaly v rodinách*“ a „*Starosta Litvínova: Postup policie a sociálky vyšetříme*“, které rozebírají nevhodný postup konkrétních sociálních pracovníků:

„*Litvínovská sociálka si za doprovodu městské policie a reportéra s videokamerou v ruce posvětila na údajné problémové převážně romské rodiny a zjišťovala, zda v přítomnosti svých dětí nepožívají alkohol. (...) Zákon o sociálně-právní ochraně dětí sice rodičům nařizuje spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany při ochraně zájmů a práv dítěte a umožnit návštěvu zaměstnance orgánu sociálně-právní ochrany v obydlí a prostředí, kde žije. To ale pouze v případě, že je to nezbytně nutné a je-li to nezbytně pro ochranu života nebo zdraví dítěte nebo ochranu jeho práv. (...) Z videa plyne, že tyto předpoklady nebyly s největší pravděpodobností naplněny. (...)*“ (Spor

v Janově: Sociálka a policie zasahovaly v rodinách, Aktuálně.cz, 16. 9. 2013).

„Pro agenturu je to to jednoznačně šikanózní přístup, kdy došlo z hlediska činnosti městské policie k porušení řady předpisů a možná i zákonů. „Pochybnosti máme i nad samotným výkonem sociálně-právní ochrany dětí.“ Říká ředitel agentury Martin Šimáček.“ (Starosta Litvínova: Postup policie a sociálky vyšetříme, Aktuálně.cz, 17. 9. 2013)

Novináři v žádném z článků nezmiňují okolnosti, které umožňují nahlížet na sociálního pracovníka z jiného úhlu pohledu. Čtenáři se tak dostávají pouze informace zprostředkované negativní zkušeností. Problém je tím pádem „hozen“ na sociální pracovníky, jelikož sami sociální pracovníci nedostávají v člancích prostor a neobjevují se v člancích informace o problematice nedostatečného počtu sociálních pracovníků, důležitosti mezioborové spolupráce, nespolupráce s klienty apod. (viz. kapitola 3 Dosavadní praxe OSPOD). Domnívám se, že o snahu změnit informovanost veřejnosti prostřednictvím médií by měli usilovat především sociální pracovníci.

9 Diskuze

V této části práce shrnuji své výsledky a zároveň se věnuji přínosům a případným nedostatkům práce.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jak internetový deník Aktuálně.cz píše o zkoumaném tématu, tedy jaký obraz čtenářům předává o transformaci systému péče o ohrožené děti. V rámci výzkumné části byly zvoleny výzkumné otázky, na které za pomoci teoretických poznatků a analýzy článků jsem hledala odpovědi. Vzhledem k velkému množství získaných dat a rozsahu diplomové práce uvádím pouze část závěrů, které jsem v rámci své analýzy zjistila.

Jak se internetový deník Aktuálně.cz vyjadřuje k sociální práci s rodinou?

Sociální práce s rodinou je na internetovém deníku Aktuálně.cz prezentovaná jako forma pomoci dětem, nikoliv celé rodině. S tím souvisí i obraz orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který vystupuje v článcích jako orgán, který má moc rozhodovat o osudu dítěte, což nelze zpochybňovat, neboť tomu tak je. V článcích ale chybí souvislosti a konkrétní informace o OSPODu. V rámci transformace systému péče o ohrožené děti by to mohly být články pojednávající o změnách v metodách práce s rodinou nebo články o dostupných službách pro rodiny s dětmi.

Jak se internetový deník Aktuálně.cz vyjadřuje k transformaci systému péče o ohrožené děti?

V článcích se objevuje několik témat, které souvisí s transformací péče o ohrožené děti. Novináři poukazují na roztržičnost resortů, neefektivní financování systému a legislativní ukotvení věkové hranice, pod níž nelze děti umisťovat do ústavní péče. Všechny zmíněné aktivity jsou zahrnuty v *Akčním plánu* k naplnění *Národní strategie ochrany práv*. Dále se objevují články pojednávající o pěstounské péči.

Jaká témata z oblasti transformace systému péče o ohrožené děti se objevují nejčastěji?

Téma, které je v popředí, vychází z jednoho z cíle transformace a to je rozvoj a profesionalizace pěstounské péče. Pěstounská péče je spojovaná s novelou zákona sociálně-právní ochrany dětí. Články mohou vytvářet dojem, že PPPD je zcela novou formou PP (viz. podkapitola 2.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu). Novináři na jedné straně zmiňují, že k této změně došlo na základě dlouhodobé kritiky České

republiky za vysoký počet dětí v ústavním zařízení, tímto je obraz PPPD zobrazován pozitivně, ve smyslu podpory náhradní rodinné péče. Na straně druhé se v článcích objevují obavy ze zneužívání této formy PPPD a také informace o nedostatku pěstounů.

Paralelně s těmito články byla medializovaná kauza odebraných dětí v Norsku, kterou v některých článcích dávají novináři do souvislosti se zneužitím PPPD v České republice. Tímto způsobem je posílen negativní obraz pěstounské péče na přechodnou dobu.

Které hlasy se objevují nejčastěji?

Nejčastěji se v článcích objevují ministři a politici. Vzhledem k tématu se dalo očekávat, že to budou lidé působící na MPSV, což se potvrdilo. Nejčastěji je prezentován hlas bývalé ministryně MPSV Michaely Marksové a v článcích zaměřených na kauzu odebraných dětí v Norsku se nejčastěji objevuje bývalý předseda vlády Bohuslav Sobotka a Jitka Chalánková. Dále se objevují hlasy ředitelů organizací a vedoucích pracovníků.

Domnívám se, že mezi důležité zjištění patří fakt, že v článcích chybí hlas sociálních pracovníků.

Jakým způsobem jsou tyto hlasy aktérů prezentovány?

Identita sociálních pracovníků je vytvářena na základě hlasů prostřednictvím jiných osob. V článcích se píše o nich, bez možnosti jejich vyjádření. Nevyjadřují se k žádné z kauz, kde by se jejich hlas jednoznačně hodil. To vnímám jako velký nedostatek pracovníků systému péče o ohrožené děti, na který poukazují již předchozí studie (viz. podkapitola 5.6 Média a sociální práce).

Hlasy politiků a ministrů jsou z velké pravděpodobnosti ve většině případů využívány z tiskových zpráv. Ze strany novinářů tím dochází k pouhému přepisování tiskových zpráv, respektive jejich dílčích částí.

Hlasy odborníků se vyjadřující kriticky k současnému systému.

Přínos práce určitě vnímám ve zpracování komplexního tématu, který umožňuje nahlédnout na transformaci systému péče o ohrožené děti jako na celek. Zároveň musím zmínit, že se jedná o opravdu široké téma, které mi umožnilo zpracovat velké množství dat. Vzhledem k rozsahu práce a svých vlastních možností, v této práci zmiňuji pouze

dílčí zjištění. Zpracované téma nabízí mnoho dalších ne detailně zpracovaných oblastí. Nabízela by se také možnost, která by vzhledem k rozsahu práce byla spíše vhodnější a to zaměření se pouze na jedno dílčí téma, které by bylo předmětem zkoumání, např. mediální obraz pěstounské péče na přechodnou dobu, mediální obraz hlasů vyjadřujících se k transformaci systému péče o ohrožené děti apod. Domnívám se, že by bylo dále přínosné zkoumat ostatní média a výsledky mezi sebou porovnávat.

10 Závěr

V této práci jsem se zabývala mediálním obrazem transformace systému péče o ohrožené děti, prostřednictvím analýzy článků na internetovém deníku Aktuálně.cz, v letech 2012 -2016. Na základě studia dostupných zdrojů jsem se v analýze zaměřila na dílčí témata, které se objevují v analyzovaných článcích. Zjišťovala jsem odpovědi na výzkumné otázky, hledala jsem, které témata z oblasti transformace systému péče se v článcích objevují, které hlasy dostávají prostor, které naopak ne a jakým způsobem je utvářen obraz zkoumaného tématu.

Analýza článků mne přiváděla na nová témata, která jsem zároveň dohledávala v dostupných zdrojích. Tento způsob práce mi pomáhal k hlubšímu porozumění a zpracování analýzy. Došla jsem k tomu, že transformace systému péče o ohrožené děti je velmi obsáhlým tématem, které je velmi těžké uchopit, neboť do problematiky vstupuje několik oborů. Dále jsem měla možnost nahlédnout na média po teoretické i praktické stránce. Jsem také velmi ráda za možnost, zkusit si pracovat v mediálním archivu a učit se číst mediální příspěvky zcela jiným pohledem.

Zjistila jsem, že novináři si témata článků vybírají cíleně a tím rozhodují minimálně o tom, o čem mají lidé přemýšlet. Obraz transformace systému péče o ohrožené děti na internetovém deníku Aktuálně.cz je velmi nejednotný, snad stejně jako na mě působí systém péče o ohrožené děti. Objevují se hlasy pozitivní i negativní, příznivci i odpůrci. Některým tématům se novináři věnují více, některým méně a některá zcela vynechávají. K pochopení těchto závěrů je ale nutné pochopení novinářské práce.

Práci bych ráda ukončila doporučením, které mířím na pracovníky systému péče o ohrožené děti, ale také novináře. Témata z oblasti sociální práce s rodinou jsou témata citlivá, proto je velmi důležité s nimi takto zacházet. Zároveň by pro sociální práci obecně mohlo být přínosné, zajímat se o úlohu médií, kterou mohou média pro tuto profesi sehrát. Neboť předávání informací prostřednictvím médií a budování veřejného obrazu může být pro sociální práci do budoucna velkým přínosem.

11 Použité zkratky

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

FOD – Fond ohrožených dětí

OSPOD – Orgán sociálně – právní ochrany dětí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MZ – Ministerstvo zdravotnictví

PP – Pěstounská péče

PPPD – Pěstounská péče na přechodnou dobu

PR – Public relations

SPOD – Sociálně – právní ochrana dětí

ZSPOD – Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

12 Použitá literatura a zdroje

- BARVÍKOVÁ, J., SVOBODOVÁ, K., ŠŤASTNÁ, J. (2010) *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*. Praha: Studie VUPSV.
- BECHYŇOVÁ, Věra a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 151 s. ISBN 978-80-262-0031-4.
- BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o náhradní rodinné péči* [CD-ROM]. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. Požadavky na systém: Adobe Acrobat Reader. ISBN 978-80-87455-01-2.
- BURTON, Graeme a JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. Studium. ISBN 80-85947-67-6
- DUBOIS, Brenda a MILEY, Karla Krogsrud. *Social work: and empowering profession*. Boston: Allyn and Bacon. 1999. 534s. ISBN 0-205-277705-5
- GILES, David. *Psychologie médií*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 185 s. Z pohledu psychologie. ISBN 978-80-247-3921-2
- HARTLEY, John. *Understanding news*. 1st publ. London: Methuen, 1982. 13, 203 s. Studies in Communication. ISBN 0-416-74550-4. s
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ©1998. 398 s. Edice učebnic PrF; č. 376. ISBN 80-7239-192-5.
- JIRÁK, Jan. *Základy mediální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. 390 stran. ISBN 978-80-262-0743-6.
- JEŽEK, Vlastimil a JIRÁK, Jan. *Média a my*. 1. vyd. V Praze: Akademie múzických umění, 2014. 145 s. Management umění - umění managementu; sv. 4. ISBN 978-80-7331-304-3.
- KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. 108 s. ISBN 978-80-262-0853-2.
- MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. 166 stran. ISBN 978-80-246-3336-7.
- MIČIENKA, Marek a kol. *Základy mediální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- MYŠKOVÁ, Lucie a PETRENKO, Roman, in: *Kvalita péče o děti v ústavní výchově*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016. ISBN 978-80-7481-157-9.
- MUSIL, Jiří V. *Cyril Stejskal - život a dílo: rozvoj péče o mládež v Čechách do okupace*. 1. vyd. Olomouc: Společnost J.L. Fischera, 2005. 126 s. ISBN 80-903449-0-9.
- NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2002. 306 s. ISBN 80-86131-31-9.
- NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, [2016], ©2016. 807 stran. Právo. ISBN 978-80-7554-022-5.
- NOVOTNÁ, Věra a FEJT, Vladimír. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.
- PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Vydání první. Praha: Portál, 2016. 255 stran. ISBN 978-80-262-1020-7.
- PACNEROVÁ, Helena a Lucie MYŠKOVÁ (eds.). *Kvalita péče o děti v ústavní výchově*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016. ISBN 978-80-7481-157-9.
- PARTON, Nigel a FRANKLIN, Bob, ed. *Social work, the media and public relations*. 1. Publ. London: Routledge, 1991. 10, 242 s. ISBN 0-415-05003-0.
- PROKOP, Dieter. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2005. 409 s. Mediální studia. ISBN 80-246-0618-6

- SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 3., rozš. vyd. Brno: Paido, 2006. 258 s. ISBN 80-7315-126-X.
- SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2014. 77 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-218-1.
- STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 196 s. SCAN; 2. ISBN 80-85834-60-X.
- TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 191 s. ISBN 80-7367-096-8.
- TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 293 s. ISBN 978-80-7367-683-4.

Elektronické zdroje

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. 2015. *Barnevernets arbeid*. [online], [cit. 2. 5. 2018] Dostupné z: http://www.buudir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Om_barnevernet/
- GALTUNG, Johan, HOLMBOE-RUGE, Mari. *The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers*. *Journal of Peace Research*. 1965, no. 2., [online], [cit. 10. 1. 2017] Dostupné z: <http://jpr.sagepub.com/content/2/1/64.full.pdf+html>. 68.
- IREINOVÁ, Helena. *Online žurnalistika a zpravodajské servery v ČR*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2009. 128 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Škyřík. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/wl277/DP2009.pdf>
- MPSV. Tisková zpráva. *Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti – základní principy, 2009*. [online], [cit. 9. 2. 2018] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/6153/19012009b.pdf>
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany* [online]. Praha: MPSV, 2013. [cit. 9. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>.
- MPSV. *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011*. [online], [cit. 11. 2. 2018] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>
- MPSV. *Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí 2012 - 2015*. 2012. [online], [cit. 11. 2. 2018] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/14311/APN_NSOPD_2012-2015.pdf
- MPSV. *Národní strategie ochrany práv dětí*. 2012. [online], [cit. 11. 2. 2018] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, odbor rodiny a ochrany práv dětí. 2012. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. Dostupné z: <http://www.unieotcu.cz/novela.pdf> (cit. 10. 4. 2018)
- MPSV. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2016*. [online], [cit. 20. 2. 2018] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/7260>
- Rozhovor s poslankyní Jitkou Chalánkovou (TOP 09) a ředitelkou Střediska náhradní péče Vědunou Bubleovou. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-qImCZjtpL4>
- Sněmovní tisk. *Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. 2011. [online], [cit. 7. 11. 2017] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=564&CT1=0>
- VÁVROVA, Soňa, Kroutilová Nováková, Radana. *Transformace systému péče o ohrožené děti očima ředitelů dětských domovů, 2015*. [online], [cit. 20. 11. 2017] Dostupné z: http://soced.cz/wp-content/uploads/2015/11/STUDIE_Transformace-syst%C3%A9mu-p%C3%A9%C4%8De-o-ohro%C5%BEen%C3%A9-d%C4%9Bti-o%C4%8Dima....pdf
- Volek, Jaromír. 2013. *Mediální obraz ve volební kampani: první prezidentská volba v médiích jako ritualizované (melo) drama o hledání aristokrata plebejce*. Pp 5–18 in: *Mediální obraz politiky(a): Sborník 22. konference Člověk a média*. Praha. Dostupné z: http://www.clovekamedia.cz/konference/sborniky/cm_2013_jaro.pdf (cit. 17. 4. 2018)
- Zjišťování počtu a charakteristiky ohrožených dětí mladších tří let v ústavech v Evropě. *Závěrečná zpráva programu Daphne č. 2002/017C, School of Psychology, University of Birmingham*. [cit. 15. 3. 2018] Dostupné z: http://www.vzd.cz/sites/default/files/3_let_v_ustavech_v_Evropě_0.pdf

Časopisy

- KRIŽ, Katrin a Marit SKIVENES. 'We have very different positions on some issues': how child welfare workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families. *European Journal of Social Work* [online]. 2010, 13(1), 3-18 [cit. 2018-05-09]. DOI: 10.1080/13691450903135626. ISSN 13691457.
- KŘEČEK, Stanislav. *Rodinné listy. Případ dětí odebraných v Norsku*. Ročník čtvrtý. 3/ 2015
- MACELA, Miloslav. *Sociální práce: Reforma péče o ohrožené děti v České republice. Závěry nejnovějších výzkumů a jejich dopad na praxi*. 2015(2).

- MARSKOVÁ, Michaela. *Sociální práce: Transformace systému péče o ohrožené děti*. 2015(2).
- Rychlik, Daniel. *Sociální práce: Systém ochrany ohrožených dětí v ČR aneb v procesu měnícího se paradigmatu*. 2015(2).
- ŠVEŘEPA, Milan. *Sociální práce a média*. Sociálně práce. 2005(4)
- VÝBOR PRO PRÁVA DÍTĚTE RADY VLÁDY ČR. Rodinné listy. *Péče o ohrožené děti*. Ročník pátý. 1/2016
- TOPINKA, Daniel a kol. *Sociální práce: Optimalizace řízení systému ochrany práv dětí a péče o ohrožení dětí*. 2015(2).

Legislativní dokumenty

- Úmluva o právech dítěte. [online]. 20. 11. 1989 [cit. 12. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
- Zákon o sociálně – právní ochraně dětí č. 359/1999. Česká republika. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Články

- Aktivistku navštívila sociálka. O uprchlíky nešlo, tvrdí Marksová. Ženu prý někdo udal, Aktuálně.cz, 22. 4. 2016
- Dienstbier chce ještě do voleb prosadit dětského ombudsmana, Aktuálně.cz, 18. 11. 2014
- Dceru smí vidět jen 16 hodin ročně, líčí Češka v Norsku, Aktuálně.cz, 18. 1. 2015
- Expertka: Pěstounská péče nemůže být byznys, kritici se mýlí, Aktuálně.cz, 21. 1. 2015
- Hrozí nám Norsko, varuje poslankyně a chce zrušit pěstouny, Aktuálně.cz, 21. 1. 2015
- Je to špinavý obchod s velkou provizí, bouřila opozice, Aktuálně.cz, 8. 11. 2012
- Kam pro první informace? Třeba na Adoptce.com, Aktuálně.cz, 17. 12. 2012)
- Kauza Michaláková přehledně: 7 momentů proč Norové odebrali české děti, iRozhlas.cz, 6. 6. 2016
- Kauzu Michalákových musíme dostat do Štrasburku. Tam už může Česko zasáhnout, říká Kapitán, Aktuálně.cz, 9. 10. 2015

- Kauza odebraných dětí: Hašek nabídl medaili, Sobotka tlak, Aktuálně.cz, 10. 2. 2015
- Kdekdo se ohání zájmy dětí. Přitom chce jen vydělat, Aktuálně.cz, 9. 11. 2012
- Klokánkům hrozí konec, stát chce spíše pěstouny, Aktuálně.cz, 12. 1. 2012
- Kolik dětí v Česku odeberou rodičům? Nikdo neví, Aktuálně.cz, 8. 3. 2015
- Matka chce získat syny z Norska přes sestru, má větší šanci, Aktuálně.cz, 9. 2. 2015
- Ministryně odvolala úředníka, který si přivydělával, Aktuálně.cz, 1. 7. 2013
- Norsko: Péči o děti máme dobrou, politické zásahy nebereme, Aktuálně.cz, 20. 2. 2015
- Opuštěné děti dál zůstávají v ústavěch. Tři ministerstva se nedokážou dohodnout, Aktuálně.cz, 21. 12. 2015
- Péče o děti: Co víme a nevíme o reformní novele, Aktuálně.cz, 1. 1. 201
- Pěstounů přibývá, je jich skoro třikrát více než loni, Aktuálně.cz, 30. 4. 2015
- Pěstoun za 23 tisíc? Pozor na zneužití, radí odborník, Aktuálně.cz, 14. 1. 2012
- Pětina dětí se vrací z ústavů k rodičům. A znovu u nich trpí, Aktuálně.cz, 12. 5. 2014
- Policie hledá rodiče kojence, kterého našli opuštěného v kočárku na nádraží v Mostě, Aktuálně.cz, 8. 1. 2016
- Přechodných pěstounů přibývá. Je jich téměř třikrát více, Aktuálně.cz, 15. 2. 2015
- Rozhodnutí o osudu Michalákových by mohlo padnout do června, Aktuálně.cz, 10. 2. 2015)
- Ředitel školy Na Třebešíně o šikaně učitelky věděl od října, zjistila inspekce, Aktuálně.cz, 24. 3. 2016
- Sobotka žádá premiérku Norska o dohled kauzy Michalákových, Aktuálně.cz, 21. 1. 2015
- Sjednocení péče o ohrožené děti se odkládá, ministerstva se zatím nedohodla, Aktuálně.cz, 4. 11. 2015
- Spor v Janově: Sociálka a policie zasahovaly v rodinách, Aktuálně.cz, 16. 9. 2013

- Starosta Litvínova: Postup policie a sociálky vyšetříme, Aktuálně.cz, 17. 9. 2013
- Stát hledá pěstouny. Pomoci má víc peněz i velká kampaň, Aktuálně.cz, 4. 1. 2012
- Stát znevýhodňuje sezdané pěstouny, stěžuje si Křeček, Aktuálně.cz, 7. 1. 2014
- Stát by měl zakázat umístování dětí mladších sedmi let do ústavů, žádá Rada pro lidská práva, Aktuálně.cz, 28. 12. 2015
- Šéf úřadu: Norové odebrali české děti nejen kvůli zneužívání, Aktuálně.cz, 6. 3. 2015
- Týrání hrozí až 80 tisícům dětí, varuje sdružení, Aktuálně.cz, 25. 9. 2014
- Týraných dětí přibývá, častěji jsou také odebírány z rodin, ukazují statistiky ministerstva, Aktuálně.cz, 19. 5. 2016
- Třináctiletý Nor ubodal tříletého adoptivního bratra, Aktuálně.cz, 11. 10. 2013
- V Česku je málo pěstounů, ministerstvo chce najít další, Aktuálně.cz, 11. 3. 2013
- V Česku od ledna přibylo 600 pěstounů, je jich 9700, Aktuálně.cz, 25. 9. 2013
- V Česku ročně odeberou 3000 dětí. Oficiálně třetinu, Aktuálně.cz, 4. 3. 2015
- Zdechovský: Norsko chce mít jistotu, že se dětem nic nestane, Aktuálně.cz, 11. 1. 2015
- Zeman chce pomoc Klokánkům, dá jim peníze ze svého fondu, Aktuálně.cz, 31. 8. 2015